

JISMONIY TARBIYA VA SPORT SOHASIDA KASBIY
MALAKALARNI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA
TARMOQ KENGASHI

KASBIY STANDART

SPORT SOHASIDA HAKAMLAR

“Sport sohasida hakamlar” kasbiy standarti 2025-yil 18-dekabrda Kasbiy malakalarni rivojlantirish bo‘yicha Respublika kengashi majlisining 114-son bayoni bilan tasdiqlangan “Kasbiy standart shakli” hamda Milliy malaka tizimini rivojlantirish instituti direktorining 2025-yil 19-dekabrda 55-son buyrug‘i bilan tasdiqlangan “Kasbiy standartlarni ishlab chiqish va yangilash metodologiyasi”ga muvofiq, Jismoniy tarbiya va sport sohasida kasbiy malakalarni rivojlantirish bo‘yicha tarmoq kengashi tomonidan ishlab chiqilgan.

KASBIY STANDART

Sport sohasida hakamlar

Reyestr raqami:

UZ-KS-2026-T1.0-0085

I. Umumiy ma'lumotlar

1. Kasbiy standartning qo'llanish sohasi: Ushbu kasbiy standart Kibersport hakami, Ot poygasi hakami Sport hakami, Sport hakami (sport arbitri, referi) va Referi kasblari bo'yicha xodimlarga malaka talablarini belgilash, ularning malakasini mustaqil baholash, ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, shuningdek, tashkilotlarda inson resurslarini boshqarish sohasi va boshqa faoliyat yo'nalishlarida keng turda qo'llaniladi.

2. Ushbu Kasbiy standartda quyidagi asosiy tushunchalar va atamalar qo'llaniladi:

bilim – kasbiy faoliyat doirasidagi vazifalarni bajarish uchun zarur bo'ladigan o'rganilgan va o'zlashtirilgan ma'lumotlar;

informal ta'lim – aniq maqsadga yo'naltirilgan yoki rejali, lekin institutsionallashtirilmagan (oiladagi, ish joyidagi va kundalik hayotdagi o'quv faoliyatini o'z ichiga oladigan) ta'lim;

guruh – Iqtisodiy faoliyat turlari umumdavlat tasniflagichi (IFUT (2-tahrir) bo'yicha iqtisodiy faoliyatning keng sohasini o'z ichiga olgan faoliyat turi;

jismoniy reabilitatsiya – odam organizmining buzilgan yoki vaqtincha yo'qotilgan funksiyalarini hamda nogironligi bo'lgan shaxslarning va jismoniy imkoniyatlari cheklangan boshqa shaxslarning ijtimoiy hamda kasbiy faoliyatga bo'lgan qobiliyatlarini jismoniy tarbiya va sport vositalari hamda usullaridan foydalangan holda tiklash (tuzatish va kompensatsiya qilish);

jismoniy tarbiya – madaniyatning insonni jismoniy tarbiyalash, jismoniy rivojlanish va jismoniy tayyorgarlik orqali jismoniy hamda intellektual jihatdan kamol toptirish, uning qobiliyatini va harakat faolligini takomillashtirish, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish, ijtimoiy moslashtirish maqsadida jamiyat tomonidan yaratiladigan hamda foydalaniladigan qadriyatlar, normalar va bilimlar yig'indisidan iborat bo'lgan qismi;

jismoniy tarbiya yoki sport tadbiri tashkilotchisi – o'z tashabbusi bilan jismoniy tarbiya yoki sport tadbiri o'tkazayotgan va (yoki) bunday tadbirni tayyorlash hamda o'tkazishni tashkiliy, moliyaviy va moddiy jihatdan ta'minlashni amalga oshirayotgan yuridik yoki jismoniy shaxs;

jismoniy tarbiya-sog'lomlashtirish inshooti – ommaviy jismoniy tarbiya tadbirlari va jismoniy tarbiya-sog'lomlashtirish mashg'ulotlarini o'tkazish uchun mo'ljallangan, o'ziga qo'yiladigan norma va talablarga javob beradigan yopiq yoki ochiq tipdagi inshoot;

kasbiy standart – kasbiy faoliyatning muayyan sohasida (turida) zarur bilim, mahorat, ko'nikma, ish staji, malaka darajasi, mehnatning mazmuni, sifati va shart sharoitlari, ishga bo'lgan munosabatiga qo'yilgan minimal talablarni belgilaydigan hujjat. Kasbiy standart nomi IFUT ga muvofiq sinf (yoki kichik sinf) nomi yoki kasbiy faoliyat sohasi (turi) nomi yoki qamrab olingan kasblarga mutanosib nomdan kelib chiqib nomlanadi;

kichik sinf – sinf ichidagi faoliyatning aniq turlarini ifodalovchi faoliyat turi;

kompetensiya - shaxsning mehnat vazifani to'liq, to'g'ri va sifatli bajarish uchun egallangan bilim, mahorat va amaliy tajribalarini turli sharoitlarda qo'llay olish qobiliyati;

ko'nikma – shaxsning mehnat vazifani to'g'ri bajarishga imkon beradigan bilim va mahoratlarini ma'lum bir sharoitda avtomatik tarzda qo'llay olish qobiliyati;

malaka – shaxsning kasbiy faoliyatning muayyan turini bajarishga tayyorgarligini ifodalaydigan, ma'lumot to'g'risidagi tegishli hujjat bilan tasdiqlanadigan bilim, qobiliyat, mahorat va ko'nikmalar darajasi;

Milliy malakalar ramkasi (MMR) – bu kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan barcha kompetensiyalarni tavsiflovchi malaka darajalari to'plamidan iborat tuzilma;

Milliy malaka tizimi (MMT) – kasbiy malakalar bo'yicha mehnat bozori talabi hamda ta'lim tizimi (jumladan, norasmiy va informal ta'lim) taklifini muvofiqlashtiruvchi hamda tartibga soluvchi huquqiy va institutsional vositalar va mexanizmlar majmui;

murabbiy – murabbiylik faoliyati bilan shug'ullanish uchun malaka sertifikatiga ega bo'lgan hamda o'quv-mashq, ommaviy jismoniy tarbiya tadbirlarini o'tkazishni, shuningdek sport natijalariga erishish uchun bellashuv faoliyatiga rahbarlikni amalga oshiruvchi jismoniy shaxs;

noformal ta'lim – ta'lim xizmatlarini ko'rsatuvchi shaxs yoki tashkilot tomonidan institutsionallashtirilgan, aniq maqsadga yo'naltirilgan va rejali ta'lim bo'lib, u shaxsning butun hayoti davomida ta'lim olishida rasmiy ta'limiga qo'shimcha va (yoki) muqobildir;

ommaviy sport – sportning tashkil etilgan va (yoki) mustaqil mashg'ulotlar, shuningdek ommaviy jismoniy tarbiya va sport tadbirlarini o'tkazish orqali aholini jismoniy tarbiyalash, sog'lomlashtirish, kamol toptirish hamda jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlariga jalb etishga doir qismi;

professional sport – sportning sport musobaqalarini tashkil etish va o'tkazishga doir qismi bo'lib, sportchilar ularda o'zining asosiy faoliyati sifatida

ishtirok etganligi va ularga tayyorgarlik ko'rganligi uchun mukofot va (yoki) ish haqi oladi;

sinf – guruh ichida iqtisodiy faoliyatning o'rtacha darajada (tor doirada) aniqlangan turlarini ifodalovchi faoliyat turi;

sport – odamlarning muayyan qoidalar bo'yicha tashkil etilgan, ularning jismoniy va intellektual qobiliyatini taqqoslashdan iborat bo'lgan havaskorlik asosidagi va professional asosdagi faoliyati, shuningdek ushbu faoliyatga tayyorgarlik ko'rish hamda bu faoliyat jarayonida odamlar o'rtasida yuzaga keladigan munosabatlar;

sportchi – tanlagan sport turi yoki sport turlari bilan muntazam shug'ullanadigan, doimo o'zining sport mahoratini oshirib boradigan va sport tadbirlarida qatnashadigan jismoniy shaxs;

sport musobaqasi – sportchilar o'rtasida yoki sportchilar jamoalari o'rtasida har xil sport turlari (sport dissiplinalari) bo'yicha musobaqaning eng yaxshi ishtirokchisini aniqlash maqsadida jismoniy tarbiya yoki sport tadbirining tashkilotchisi tomonidan tasdiqlangan nizom (reglament) bo'yicha o'tkaziladigan bellashuv;

sport inshooti – sport tadbirlari va ommaviy sport tadbirlarini, sport turlari bo'yicha o'quv-mashq mashg'ulotlari va o'quv-mashq yig'inlarini o'tkazish uchun mo'ljallangan, o'ziga qo'yiladigan norma va talablarga javob beradigan yopiq yoki ochiq tipdagi ixtisoslashtirilgan inshoot;

sport tadbirlari – sport musobaqalarini, o'quv-mashq jarayonini va sportchilar ishtirokida sport musobaqalariga tayyorgarlik ko'rish bo'yicha boshqa tadbirlarni o'z ichiga oladigan tadbirlar;

sport turi – jismoniy tarbiya va sport sohasidagi faoliyat turi bo'lib, u insonning sport musobaqalariga o'ziga xos tarzda tayyorgarlik ko'rishi bilan ajralib turadi, sport musobaqalarini o'tkazish va ularda ishtirok etishga doir talablar, tartib va shartlar belgilanadigan qoidalarga, nizomga (reglamentga) ega bo'ladi;

sport hakami – sport turi qoidalariga hamda sport musobaqasi to'g'risidagi nizomga (reglamentga) rioya etilishini ta'minlash uchun jismoniy tarbiya yoki sport tadbiri tashkilotchisi tomonidan vakolat berilgan, maxsus tayyorgarlikdan o'tgan va tegishli malaka toifasini olgan jismoniy shaxs;

sportning texnik va amaliy turlari – sport natijalariga erishish uchun sportchi tomonidan umumiy jismoniy mashqlar majmuasidan tashqari, sport texnikasidan, moslamalaridan yoki texnikaviy vositalardan foydalana bilish va ularni boshqarish sohasidagi ko'nikmalar va mahorat qo'llaniladigan, shuningdek har xil sport turlaridan olingan, amaliy ahamiyatga ega bo'lgan mashqlar birikmasidan foydalaniladigan sport turlari. Sportning texnik va amaliy turlari yoshlarni

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida xizmat qilishga tayyorlashning tarkibiy qismidir;

ta'lim – ta'lim oluvchilarga chuqur nazariy bilim, malakalar va amaliy ko'nikmalar berishga, shuningdek ularning umumta'lim va kasbiy bilim, malaka hamda ko'nikmalarini shakllantirishga, qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan tizimli jarayon.

3. Kasbiy standartni ishlab chiqishga asos bo'lgan normativ-huquqiy hujjatlar:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi milliy malaka tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-345-son Qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 17-iyundagi "O'zbekiston Respublikasi milliy malaka tizimini tartibga solishga qaratilgan ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi VM- 369-son Qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016-yil 24-avgustdagi 275-son "Iqtisodiy faoliyat turlarini tasniflashning xalqaro tizimiga o'tish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori (IFUT-2.1);

O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi Qonuni, 2015-yil 4-sentabr;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, VM-355, 2022-yil 7-aprel;

O'zbekiston Respublikasining, 04.09.2015-yildagi O'RQ-394-son "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida Qonuni.

4. Ushbu Kasbiy standartda quyidagi qisqartirishlar qo'llaniladi:

MMR – Milliy malaka ramkasi;

TMR – Tarmoq malaka ramkasi;

IFUT – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy faoliyat turlarining umumdavlat tasniflagichi;

MMK – Mashg'ulotlarning milliy klassifikatori;

TTMM – tarmoq tarif-malaka ma'lumotnomasi;

m/d – malaka darajasi;

M/x.x – mehnat vazifalarininig kodlanishi;

K/x.x.x – ko'nikmalarning kodlanishi.

II. Kasbiy standartning pasporti

1.	Kasbiy standartning nomi:	Sport sohasida hakamlar	
2.	Faoliyatning asosiy maqsadi:	Sport sohasida hakamlarning asosiy maqsadi musobaqalarning belgilangan qoidalar asosida adolatli, shaffof va tartibli o'tishini ta'minlashdir. Shuningdek, ular o'yin jarayonini boshqarib, bahsli vaziyatlarni xolislik bilan hal etish hamda sportchilar huquqlarining to'liq himoya qilinishini kafolatlash	
3.	IFUT bo'yicha seksiya, bo'lim, guruh, sinf va kichik sinf:	S seksiyasi San'at, sport va dam olish 93. Sport, dam olishni va ko'ngil ochishni tashkil etish sohasidagi faoliyat; 93.1 Sport sohasidagi faoliyat; 93.19 Sport ob'ektlari faoliyati.	
4.	Kasbiy standartning qisqacha mazmuni:	Sport musobaqalarida hakamlarning vazifalari, mehnat funksiyalari, zarur bilim, ko'nikma va kompetensiyalari, faoliyat sohasi, baholash mezonlari hamda xavfsizlik talablarini belgilab, ularning adolatli, shaffof va professional hakamlik faoliyatini ta'minlashga qaratilgan yagona me'yoriy asosni belgilash	
5.	Qamrab olingan kasblar ro'yxati va malaka darajasi:	Kasblar kodi va nomi:	TMR malaka darajasi:
		34222004 Kibersport hakami	5
		34222008 Ot poygasi hakami	5
		34222010 Sport hakami	5
		34222011 Sport hakami (sport arbitri, referi)	5
		34222009 Referi	6

III. Kasblar funksional xaritasi

Kasblar		Mehnat funksiyalari		Mehnat vazifalari	
T/r	Kodi va nomi:	Kodi	Nomi	Kodi	Nomi
1.	34222004 Kibersport hakami	A1.5	Musobaqa jarayonini boshqarish va qoidalarga rioya etilishini nazorat qilish	A1.01.5	O'yin qoidalarining bajarilishini kuzatish va xolis baholash
				A1.02.5	Bahsli holatlarda qarorlar qabul qilish va qayta ko'rib chiqish
				A1.03.5	Texnik vositalar (replay, VAR, statistik panel) orqali o'yin jarayonini monitoring qilish
		A2.5	Musobaqa oldi va musobaqa davomida tartib-intizomni ta'minlash	A2.01.5	Jamoalar, o'yinchilar va murabbiylar uchun reglamentga muvofiq tartibni tashkil etish
				A2.02.5	Qoidabuzarliklar bo'yicha ogohlantirish, jarimalar va chetlatish choralarini qo'llash
				A2.03.5	Musobaqa davomida xavfsizlik va intizomni nazorat qilish
2.	34222008 Ot poygasi hakami	B1.5	Poyga jarayonining adolatli o'tishini nazorat qilish	B1.01.5	Start va finish jarayonlarini boshqarish
				B1.02.5	Poygada qoidabuzarliklarni aniqlash va rasmiylashtirish
				B1.03.5	Natijalarni tasdiqlash va rasmiy bayonnoma tuzish
		B2.5	Poyga vaqtida xavfsizlik va tartibni ta'minlash	B2.01.5	Otlar va chavandozlarning holatini kuzatish va favqulodda holatlarda choralar ko'rish
				B2.02.5	Marshrut bo'ylab hakamlar faoliyatini muvofiqlashtirish
				B2.03.5	Poyga xavfsizligini ta'minlash bo'yicha reglament talablarini bajarish
3.	34222010 Sport hakami	D1.5	Sport o'yinlarini boshqarish va qoidalarga muvofiqligini ta'minlash	D1.01.5	O'yin jarayonini boshqarish va xolis hakamlilik qilish
				D1.02.5	Qoidabuzarliklarni aniqlash va tegishli choralarni qo'llash
				D1.03.5	Bahsli holatlarda qarorlar qabul qilish va tushuntirish

		D2.5	Musobaqaning rasmiy hujjatlarini yuritish	D2.01.5	O'yin protokollarini to'ldirish va tasdiqlash
				D2.02.5	Hakamlar brigadasi bilan o'zaro muvofiqlashtirish
				D2.03.5	Musobaqa hisobotlarini tayyorlash va topshirish
4.	34222011 Sport hakami (sport arbitri, referi)	E1.5	Murakkab o'yin vaziyatlarini baholash va xolis qarorlar qabul qilish	E1.01.5	VAR, video replay, sensor texnologiyalari asosida qarorlar qabul qilish
				E1.02.5	Qoidabuzarlik darajasini aniqlash va sanksiyalar qo'llash
				E1.03.5	O'yin boshqaruvini jamoaviy tarzda muvofiqlashtirish
		E2.5	Musobaqaning tartib-intizomi va sport madaniyatini ta'minlash	E2.01.5	Sportchilar va murabbiylar bilan muloqot va tartibni nazorat qilish
				E2.02.5	Jismoniy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha choralar ko'rish
				E2.03.5	Musobaqa reglamenti talablari asosida tartibni boshqarish
5.	34222009 Referi	F1.6	Yuqori darajadagi sport o'yinlarini boshqarish va yakuniy qarorlar qabul qilish	F1.01.6	O'yin holatlarini professional darajada baholash
				F1.02.6	Hakamlar brigadasi faoliyatini boshqarish va muvofiqlashtirish
				F1.03.6	Qarorlar bo'yicha yakuniy va apellyatsiya asoslarini ishlab chiqish
		F2.6	Musobaqaning rasmiy boshqaruvi va reglamentga rioya etilishini ta'minlash	F2.01.6	Rasmiy protokollarni tasdiqlash
				F2.02.6	Musobaqaning tartib va xavfsizlik tizimini nazorat qilish
				F2.03.6	Yakuniy hisobotlar, texnik bayonnomalar va reglament talablari bo'yicha monitoring

IV. Kasblar xaritasi va mehnat funksiyalari tavsifi

Kasbning nomi:	Kibersport hakami	
Mashg'ulot nomining kodi:	34222	
TMR bo'yicha malaka darajasi:	5	
Malakani baholashga qo'yiladigan talablar:	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	<p>Kibersport musobaqalarida hakam-assistent, o'yin kuzatuvchisi yoki jamoa menejeri sifatida kamida 1 yil faoliyat yuritgani;</p> <p>Yoki rasmiy kibersport lugalari, turnirlari yo professional o'yin platformalarida (ESL, Facelt, E-Sports Uzbekistan, Challenge, Battlefy va boshqalar) faol ishtirok etgan bo'lishi;</p> <p>Yoki kibersport jamoalari bilan ishlash, online musobaqalar boshqaruvi bo'yicha amaliy tajribaga ega bo'lishi zarur.</p>	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar:	<p>18 yoshga to'lgan bo'lishi;</p> <p>Dastlabki tibbiy ko'rikdan o'tgan bo'lishi;</p> <p>Psixologik barqarorlik va yuqori darajada diqqatni jamlash qobiliyatiga ega bo'lishi;</p> <p>Hakamlik faoliyatini bajarishga to'sqinlik qiladigan ruhiy, ko'rish, eshitish yoki motorika cheklovlari mavjud bo'lmasligi;</p> <p>Korrupsion holatlar, qasddan sodir etilgan jinoyatlar bo'yicha sudlanganlik mavjud bo'lmasligi;</p> <p>Musobaqa jarayonida xolis, adolatli va betaraf bo'lish;</p> <p>Qabul qilinadigan qarorlar uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish;</p> <p>O'z vaqtida, aniq va to'g'ri axborot berish;</p> <p>Stress ostida ham professional muomala va muloqot madaniyatini saqlash;</p> <p>Musobaqa jarayonida nizolarni konstruktiv hal qilish;</p> <p>Texnik jihozlardan to'g'ri foydalanish va intizomiy talablarga qat'iy amal qilish;</p> <p>O'z bilimini yangilab borish, kibersport yangiliklari, qoidalar, texnologiyalarni o'zlashtirib borish</p>	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	o'rta maxsus professional ta'lim	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi:	<p>1) boshlang'ich professional ta'lim yoki o'rta professional ta'lim;</p> <p>2) norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba</p>	
Kasbiy standartlar reestrda mavjudligi:	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Kibersport arbitri	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi:	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:

	5	Sport hakami
	5	Sport arbitri
	4–6	E-sport operatori, o‘yin kuzatuvchisi, hakam-assistent
Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
<p>A1.5- Musobaqa jarayonini boshqarish va qoidalariga rioya etilishini nazorat qilish</p>	<p>A1.01.5 - O‘yin qoidalarining bajarilishini kuzatish va xolis baholash</p>	O‘qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1.O‘yin jarayonini real vaqt rejimida doimiy kuzatib, har bir o‘yinchi harakatining o‘yin qoidalariga mosligini, taktik va texnik elementlarning to‘g‘ri bajarilishini batafsil tahlil qilish
		2.Qoidabuzarlik belgilari paydo bo‘lgan holatlarda vaziyatni tezkor baholab, buzilish darajasini aniqlaydi va tegishli tartib-intizom choralarini qo‘llanishi uchun zarur protseduralarni boshlash
		3.O‘yin davomida jamoalar o‘rtasida teng raqobat sharoitini ta‘minlab, har qanday afzallik yoki noqonuniy ustunlikka imkon bermaslik uchun hakam-assistentlar bilan muntazam axborot almashish
		4.Qoidabuzarlik yuz berganda uni dalillar asosida qayd etadi, rasmiy protokollarga kiritadi va qarorni asoslash uchun zarur ma‘lumotlarni to‘plash
		5.O‘yinchi va murabbiylar bilan qisqa, aniq va tushunarli muloqot olib borib, qoidabuzarlik sabablari va choralarini tushuntirish
		6.O‘yin jarayonidagi vaziyatlarni baholashda shaxsiy fikr, hissiyot yoki tashqi ta‘sirlardan xoli holda, faqat reglament va dalillar asosida xolis qaror qabul qilish
		7.O‘yin davomida sport etikasi, tartib va intizomni ta‘minlash maqsadida barcha jamoa a‘zolarining xatti-harakatlarini kuzatib borish
		Ko‘nikmalar:
		Kibersport o‘yinlarining murakkab texnik qoidalarini amaliy vaziyatlarda tezkor va aniq qo‘llash
		O‘yin jarayonini kuzatib, vaziyatni bir necha sekund ichida tahlil qilish va to‘g‘ri baholash
		Qoidabuzarlik darajasini aniqlash, tegishli sanksiya turini tanlash va uni asoslab berish bo‘yicha mustaqil qaror qabul qilish
		Jamoalar bilan rasmiy, qisqa va mazmunli kommunikatsiya yuritish hamda nizoli vaziyatlarni yumshoq boshqarish
Diqqatni uzoq vaqt davomida yuqori darajada jamlab ishlash va e‘tiborni turli o‘yin elementlariga bir vaqtda qaratish		

		Bilimlar:
		Kibersport o'yinlarining rasmiy qoidalari, reglamentlari, jazolash va intizom tizimlari
		Qoidabuzarliklarni tasniflash mezonlari, ularning og'irlik darajasi va qo'llaniladigan sanksiyalarning xalqaro standartlari
		Sport etikasi, xolislik va hakamlikning professional tamoyillari, kommunikatsiya madaniyati
		O'yin jarayonidagi texnik va taktik elementlarni tahlil qilish uslublari
		Rasmiy protokollar yuritish, hujjatlashtirish va hakamlik qarorlarini asoslash qoidalari
A1.02.5 - Bahsli holatlarda qarorlar qabul qilish va qayta ko'rib chiqish		Mehnat harakatlari:
		1. Bahsli holat sodir bo'lganda o'yin jarayonini zarur holatda vaqtincha to'xtatadi, vaziyatni to'liq nazoratga oladi va xavfsiz muhitni ta'minlash
		2. Replay, VAR, kameralar va texnik monitoring tizimlaridan foydalanib bahsli epizodning barcha bosqichlarini ketma-ketlik bilan tahlil qilish
		3. Hakam-assistentlar bilan maslahatlashuv orqali vaziyat bo'yicha bir nechta qaror variantlarini ko'rib chiqadi va ularning eng asoslisini tanlash
		4. Bahsli holat bo'yicha yakuniy qarorni rasmiy tarzda e'lon qiladi, qaror sabablarini aniq dalillar asosida tushuntirish
		5. Zarurat tug'ilganda holatni qayta ko'rib chiqadi, qo'shimcha texnik materiallarni ko'zdan kechiradi va hukmni to'g'rilash bo'yicha protokol tuzish
		6. Qarorni qabul qilishda shaxsiy manfaatlardan yiroq bo'lib, butun jarayonning adolatli va sport tamoyillariga mos o'tishini ta'minlash
		Ko'nikmalar:
		Bahsli vaziyatlarni chuqur tahlil qilish va cheklangan vaqt sharoitida puxta asoslangan qaror qabul qilish
		VAR, replay va texnik vositalardan professional tarzda foydalanish
		O'yinchi va murabbiylar bilan vaziyatni izohlashda muloqotni boshqarish, tushuntirish va nizoni yumshatish
		Stress ostida ham xolislikni saqlash va ahamiyatli qarorlarni beg'araz qabul qilish
		Hakamlar brigadasi bilan birgalikda tizimli va samarali ishlash
		Bilimlar:
		Bahsli vaziyatlarni ko'rib chiqish metodologiyasi, xalqaro hakamlik amaliyoti va VAR tartibi
		O'yin qoidalarining nozik elementlari va ularning talqin qilish me'yorlari

		Qaror qabul qilishda texnik vositalar bergan ma'lumotlarni tahlil qilish qoidalari
		Nizolarni boshqarish va sport psixologiyasi
		Qarorlarni rasmiylashtirish, qayta ko'rib chiqish protokollari va hujjatlashtirish tartibi
		Mehnat harakatlari:
		1. Musobaqa oldidan barcha texnik vositalar – replay tizimlari, VAR modullari, statistika panellari, anti-cheat dasturlarini tekshiradi va ular to'liq ishlashini ta'minlash
		2. O'yin jarayonida texnik indikatorlarni (ping, FPS, server barqarorligi, paketlar yo'qotilishi) uzluksiz monitoring qiladi va har qanday nosozlikni zudlik bilan aniqlash
		3. Texnik nosozlik paydo bo'lsa, musobaqa jarayonini xavfsiz tarzda to'xtatadi, sababini aniqlaydi va mas'ul texnik xodimlarni jalb qilish
		4. Statistika panelidan foydalanib, o'yin jarayoni bo'yicha aniq raqamli ma'lumotlarni yig'adi va qaror qabul qilish uchun ulardan foydalanish
		5. O'yinchilarning harakatlarini replay orqali tahlil qilib, qaror qabul qilish jarayonida texnik dalillarni qo'llash
		6. Musobaqa yakunida texnik materiallarning barchasini rasmiy arxivga topshirish
		Ko'nikmalar:
		Replay, VAR va boshqa texnik tahlil tizimlari bilan yuqori darajada ishlash
		Texnik xatoliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tezkor yechimlar ishlab chiqish
		Raqamli statistikani tushunish va uni qaror qabul qilishda qo'llay olish
		O'yin serverlari ishini tahlil qilish va texnik barqarorlikni baholash
		Texnik xavfsizlik protokollariga qat'iy rioya qilish
		Bilimlar:
		Replay, VAR tizimlarining texnik arxitekturasi va ishlash algoritmlari
		Kybersportda qo'llaniladigan texnik monitoring standartlari
		Anti-cheat tizimlarining ishlash tamoyillari va ulanma xavfsizligi
		O'yin serverlarining ishlash mexanizmi, kechikish va uzilishlarning sabab-mexanizmlari
		Statistika va texnik tahlil bo'yicha analitik bilimlar
	Mas'uliyat va mustaqillik	1. Musobaqa jarayonini mustaqil boshqarish, o'yin qoidalari va reglament asosida xolis hamda asoslangan qarorlar qabul qilish uchun mas'uliyat

		<p>2. O'yin jarayonini doimiy kuzatib borish, qoidabuzarlik va texnik nosozliklarni aniqlab, ularni bartaraf etish choralari ko'rish bo'yicha javobgarlik</p> <p>3. Bahsli vaziyatlar va nizolarni professional etika asosida, tashqi bosimlarsiz, konstruktiv hal etish uchun mas'uliyat</p> <p>4. Texnik vositalardan (replay, VAR, statistik panel) to'g'ri foydalanish, texnik uzluksizlikni ta'minlash va nosozliklarni hujjatlashtirish uchun javobgarlik</p> <p>5. Musobaqa protokollari, qoidabuzarlik qaydlari va yakuniy natijalar bo'yicha hujjatlarni o'z vaqtida hamda aniq rasmiylashtirish uchun mas'uliyat</p> <p>6. Yangi texnologiyalar va o'yin qoidalaridagi o'zgarishlarni o'zlashtirish hamda doimiy professional malakasini oshirib borish bo'yicha javobgarlik</p>
<p>A2.5- Musobaqa oldi va musobaqa davomida tartib-intizomni ta'minlash</p>	<p>A2.01.5 - Jamoalar, o'yinchilar va murabbiylar uchun reglamentga muvofiq tartibni tashkil etish</p>	<p>Mehnat harakatlari:</p> <p>1. Musobaqa oldidan jamoalar, o'yinchilar va murabbiylar uchun rasmiy brifing o'tkazib, reglamentning barcha bandlarini batafsil tushuntirish</p> <p>2. O'yinchilarning texnik tayyorgarligi, qurilmalarining to'g'ri ishlashi va hisobga olinishi kerak bo'lgan talablarga mosligini tekshirish</p> <p>3. Musobaqa jarayoni (start, tanaffus, yakun)ni belgilangan jadval asosida boshqarish</p> <p>4. O'yinchilarni tartib-intizomga chaqiradi, maydonga kirish va chiqish tartibini nazorat qilish</p> <p>5. Tashkiliy muammolar yuzaga kelganda ularni tezda hal qiladi va musobaqa jarayonini uzluksiz davom ettirish</p>
		<p>Ko'nikmalar:</p> <p>Reglament asosida musobaqani tashkil etish</p> <p>Jamoalar bilan aniq va rasmiy kommunikatsiya yuritish</p> <p>Tashkiliy-situatsion muammolarni tez hal qilish</p> <p>O'yin boshlanishi va jarayonini boshqarish</p>
		<p>Bilimlar:</p> <p>Kybersport reglamentlari</p> <p>Tashkiliy jarayonlarni boshqarish uslublari</p> <p>Musobaqa jadvali va ovoz, aloqa tizimlariga oid texnik talablar</p>
		<p>Mehnat harakatlari:</p> <p>1. Musobaqa davomida xavfsiz muhitni ta'minlab, texnik, psixologik va tashkiliy xavflarni oldindan aniqlaydi va bartaraf etish</p> <p>2. O'yinchilarning salomatligi, psixologik holati va xulq-atvorini doimiy kuzatib boradi, kelib chiqishi mumkin bo'lgan nizolarni vaqtida to'xtatish</p>

	A2.02.5- Qoidabuzarliklar bo'yicha ogohlantirish, jarimalar va chetlatish choralarini qo'llash	3. Texnik uzilishlar, server muammolari, cheat shubhalari yoki tartibsizliklar yuzaga kelganda zudlik bilan chora ko'rish
		4. Jamoalar o'rtasida tartib va sport madaniyatini ta'minlaydi, o'yinchilar o'rtasida kelib chiqadigan tortishuvlarni konstruktiv yo'l bilan bartaraf etish
		5. Favqulodda holatlarda xavfsizlik protokollariga muvofiq harakat qiladi va vaziyatni to'liq nazorat qilish
		Ko'nikmalar:
		Intizomiy qarorlarni aniq, xolis va tezkor qabul qilish
		Nizolarni boshqarish va muloqotni to'g'ri yo'lga qo'yish
		Qoidabuzarlikni dalil bilan asoslash
		Hujjatlashtirishda aniqlik va tartibga rioya qilish
		Bilimlar:
		Intizomiy kodeks va jazolash me'yorlari
		Qoidabuzarliklarni baholash mezonlari
		Rasmiy protokol yuritish qoidalari
		Sport etikasi va konfliktologiya
	A2.03.5- Musobaqa davomida xavfsizlik va intizomni nazorat qilish	Mehnat harakatlari:
	1. Musobaqa davomida xavfsiz muhitni ta'minlash, texnik, psixologik va tashkiliy xavflarni oldindan aniqlash va bartaraf etish	
	2. O'yinchilarning salomatligi, psixologik holati va xulq-atvorini doimiy kuzatib borish, kelib chiqishi mumkin bo'lgan nizolarni vaqtda to'xtatish	
	3. Texnik uzilishlar, server muammolari, cheat shubhalari yoki tartibsizliklar yuzaga kelganda zudlik bilan chora ko'rish	
	4. Jamoalar o'rtasida tartib va sport madaniyatini ta'minlash, o'yinchilar o'rtasida kelib chiqadigan tortishuvlarni konstruktiv yo'l bilan bartaraf etish	
	5. Favqulodda holatlarda xavfsizlik protokollariga muvofiq harakat qilish va vaziyatni to'liq nazorat qilish	
	Ko'nikmalar:	
Xavfsizlik monitoringi bo'yicha professional ishlash		
Stressli vaziyatlarda xolis, tezkor va aniq qaror qabul qilish		
Jamoa va o'yinchilar bilan kommunikatsiyani boshqarish		
Texnik xavflarni aniqlash va oldini olish		
Bilimlar:		
Xavfsizlik protokollari (texnik, tashkiliy, psixologik)		
Kibersport musobaqalarida xavf turlari		
Ziddiyatlarni bartaraf qilish, psixologik barqarorlik uslublari		
Favqulodda holatlarni boshqarish tartibi		

	<p>Mas'uliyat va mustaqillik</p>	<p>1. Musobaqalarda ishlatiladigan kompyuterlar, monitorlar, periferik qurilmalar (klaviatura, sichqoncha, garnitura), professional o'yin kontrollerlari va o'yin serverlarining texnik holatini tekshirish, ularning to'g'ri ishlashi, sanitariya-gigiyena talablariga mosligi va xavfsiz ulanishini ta'minlash</p> <p>2. Turnir sahnasi, o'yinchilarning o'tirish joylari, texnik kabinasi, hakamlar paneli, kabel tizimi va elektr ta'minoti xavfsizlik standartlariga muvofiq bo'lishini ta'minlash, elektr kabellari ochiq yotmasligi, qisqa tutashuv va shikastlanish xavfini oldini olish hamda o'yinchilar joylashuvi, uskunalar masofasi va qulaylikni nazorat qilish</p> <p>3. Replay tizimlari, VAR texnologiyalari, o'yin ichki kuzatuv, tahliliy panellar, killfeed, minimap, anti-cheat va statistik kuzatuv modullaridan to'liq, aniq va o'z vaqtida foydalanish. Har bir texnik vositaning funksiyasini bilish va bahsli vaziyatlarni ko'rib chiqishda ulardan to'g'ri foydalanish</p> <p>4. O'yin serverlari, lokal tarmoqlar, internet ulanish barqarorligi, paket yo'qotilishi, ping va kechikish darajasini muntazam kuzatib borish. Texnik ko'rsatkichlarni alohida panel orqali nazorat qilish, o'yin teng sharoitda davom etishini ta'minlash va server qayta yuklanishi, nosozlik yoki ulanish uzilishi holatlarida reglamentga muvofiq qaror qabul qilish</p>
<p>Texnik va/yoki texnologik talab</p>		<p>1. Musobaqalarda qo'llaniladigan kompyuterlar, monitorlar, periferik qurilmalar (klaviatura, sichqoncha, garnitura), professional o'yin kontrollerlari hamda o'yin serverlarining texnik holatini tekshirish, ularning to'g'ri ishlashi, sanitariya-gigiyena talablariga mosligi va xavfsiz ulanishini ta'minlash hakam uchun majburiydir Hakam musobaqa vaqtida texnik uzilishlar, FPS pasayishi, lag, ping ko'tarilishi kabi holatlarni aniqlash va mutaxassislar bilan birgalikda bartaraf etishni tashkil qilishi kerak</p> <p>2. Turnir sahnasi, o'yinchilarning o'tirish joylari, texnik kabinasi, hakamlar paneli, kabel tizimi va elektr ta'minoti xavfsizlik standartlariga muvofiq bo'lishi, elektr kabellari ochiq yotmasligi, qisqa tutashuv, shikastlanish xavfi yoki issiqlik ortishi kabi holatlar oldini olish bo'yicha doimiy monitoring yuritilishi kerak Hakam o'yinchilar joylashuvi, uskunalar masofasi va sharoitning qulayligini ham nazorat qiladi</p> <p>3. Musobaqa jarayonini nazorat qilish uchun qo'llaniladigan replay tizimlari, VAR texnologiyalari, o'yin ichki kuzatuv (spectator mode), tahliliy panellar, killfeed, minimap kuzatuv platformalari, anti-cheat</p>

	<p>tizimlari va statistik kuzatuv modullaridan to'liq, aniq va o'z vaqtida foydalanish hakam uchun zarurdir U har bir texnik vositaning funksiyasini bilib, bahsli vaziyatlarni ko'rib chiqishda ulardan to'g'ri foydalanishi kerak</p> <p>4. Musobaqa jarayoni davomida o'yin serverlari, lokal tarmoqlar, internet ulanish barqarorligi, paket yo'qotilishi, ping ko'rsatkichlari va kechikish (latency) darajasi muntazam kuzatib borilishi lozim Hakam alohida panel orqali texnik ko'rsatkichlarni nazorat qiladi va o'yin teng sharoitda davom etishi uchun zarur choralarni ko'radi U server qayta yuklanishi, texnik nosozlik va ulanish uzilishi kabi holatlarda reglament bo'yicha qaror qabul qiladi</p> <p>5. Yong'in, elektr nosozligi, jihozlar qizib ketishi, internet uzilishi, server ishdan chiqishi, texnik xuruj (DDoS) yoki anti-cheat tizimi ogohlantirishlari paydo bo'lganda hakam favqulodda holat protokollarini ishga tushira olishi shart Bunda musobaqani to'xtatish, vaqtincha kechiktirish yoki qayta boshlash tartiblari reglament asosida amalga oshiriladi Hakam texnik xodimlarga aniq ko'rsatma berishi va jarayonni to'liq boshqarishi talab etiladi</p> <p>6. Musobaqa davomida qoidabuzarliklar, qarorlar, statistik ma'lumotlar va texnik holatlar bo'yicha barcha qaydlar elektron protokollar orqali yuritilishi kerak Hakam kompyuter, planshet, elektron jurnal, onlayn hakamlik paneli, skaner va ma'lumot arxivlash tizimlaridan to'g'ri foydalanib, hujjatlarni sifatli saqlashi va rasmiylashtirishi lozim</p> <p>7. Kibersport hakami anti-cheat platformalari (VAC, ESEA, FACEIT AC, Riot Vanguard, BattleEye va boshqalar) orqali o'yinchilarning klent jarayonlarini kuzatadi, ruxsatsiz dasturlar, makroslar, skriptlar yoki g'ayrioddiy faoliyatni aniqlash bo'yicha texnik belgilardan xabardor bo'lishi kerak U har qanday shubhali vaziyatda tergov jarayonini boshlash va tegishli organlarga xabar berish bo'yicha reglamentga amal qiladi</p> <p>8. Musobaqa jonli translyatsiyasi, kameralar joylashuvi, mikrofonlar, umumiy audio tizim, sahna yoritgichlari va vizual panel (LED ekran) holati nazorati hakamning texnik jarayonga doir mas'uliyatlaridan biri hisoblanadi U translyatsiya jarayonida texnik muammolar yuzaga kelsa, musobaqa jarayonini to'xtatish yoki davom ettirish bo'yicha qaror qabul qiladi</p> <p>9. Hakam o'yinchilar olib kirgan shaxsiy qurilmalar – klaviatura, sichqoncha, quloqchin, o'yinpad yoki</p>
--	--

	<p>boshqa periferik uskunalarning reglamentga mosligiga baho beradi Ruxsatsiz skriptli qurilmalar, makro tugmalar yoki o'zgartirilgan konfiguratsiyalarning qo'llanilishiga yo'l qo'ymaydi</p> <p>10. Stullar, stol balandligi, monitor masofasi, yorug'lik miqdori va ventilyatsiya talablari xavfsizlik standartlariga muvofiq bo'lishi, o'yinchilar uchun ortiqcha zo'riqish, ko'z charchashi yoki fizik noqulaylik yuzaga kelmasligiga e'tibor beriladi Hakam ushbu talablarga rioya qilinmaganda texnik xodimlarga ko'rsatma beradi</p>
--	--

Kasbning nomi:	Ot poygasi hakami	
Mashg'ulot nomining kodi:	34222	
TMR bo'yicha malaka darajasi:	5	
Malakani baholashga qo'yiladigan talablar:	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	<p>Ot sporti yoki chavandozlik musobaqalarida hakam-assistent, marshrut hakami, start-finish hakami yoki poyga kuzatuvchisi sifatida kamida 1 yil ish tajribasiga ega bo'lishi;</p> <p>Ot sporti bo'yicha rasmiy musobaqalarda (milliy yoki xalqaro) tashkiliy yoki texnik rolda ishtirok etgan bo'lishi.</p> <p>Otlar fiziologiyasi, chavandozlar texnikasi, poyga jarayoni va xavfsizlik talablariga oid amaliy malakaga ega bo'lishi.</p>	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar:	<p>18 yoshga to'lgan bo'lishi;</p> <p>Dastlabki tibbiy ko'rikdan o'tgan bo'lishi;</p> <p>Jismoniy faol muhitda ishlash, uzoq vaqt tik holatda turish va tezkor reaksiyaga ega bo'lish qobiliyati;</p> <p>Yuqori darajada diqqatni jamlay olish, xavfli vaziyatlarni tez baholash va qaror qabul qilish;</p> <p>Xolislik, adolat, betaraflik tamoyillariga qat'iy amal qilish.</p> <p>Korrupsion holatlar, qasddan sodir etilgan jinoyatlar bo'yicha sudlanganlik bo'lmasligi;</p> <p>Stress ostida o'zini tuta olish, chavandozlar, murabbiylar, texnik xodimlar bilan qisqa va aniq muloqot qila olish;</p> <p>O'tkir vizual kuzatuvchanlik, fazoviy masofani baholash ko'nikmasi;</p>	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	O'rta maxsus professional ta'lim	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi:	<p>Boshlang'ich professional ta'lim;</p> <p>Ot sporti hakamligi bo'yicha o'quv kurslari;</p> <p>Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha malaka oshirish;</p> <p>Amaliy seminarlar, xavfsizlik treninglari;</p> <p>Poyga texnologiyalari va musobaqa boshqaruvi bo'yicha qisqa modul kursla.</p>	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi:	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Chavandozlik musobaqasi hakami	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi:	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	5	Sport hakami
	5	Sport arbitri
	4–6	Chavandoz yordamchisi, poyga kuzatuvchisi

Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
B1.5 Poyga jarayonining adolatli o'tishini nazorat qilish	B1.01.5- Start va finish jarayonlarini boshqarish	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. Musobaqa davomida otlar va chavandozlarning trayektoriya bo'yicha yurish tartibini kuzatib, itarish, yo'lni to'sish, xavfli manevrlar yoki qoidaga zid harakatlarni aniqlash
		2. Qoidabuzarlik sodir bo'lganda vaziyatni darhol qayd etadi, uning og'irlik darajasini aniqlash va intizomiy chorani belgilash
		3. Guvohlarning ko'rsatmalari, video materiallar, fotofinish natijalari va kuzatuvchi hakamlarning fikrlarini yig'ib, rasmiy bayonnoma tayyorlash
		4. Qoidabuzarlik bo'yicha yakuniy qarorni e'lon qiladi, chavandoz va jamoa vakiliga qaror sabablari va asoslarini tushuntirish
		5. Qoidabuzarliklar takrorlanishining oldini olish uchun tavsiyalar berish
		6. Musobaqa davomida otlar va chavandozlarning trayektoriya bo'yicha yurish tartibini kuzatib, itarish, yo'lni to'sish, xavfli manevrlar yoki qoidaga zid harakatlarni aniqlash
		Ko'nikmalar:
		Start-finish jarayonini boshqarish, vaqtni aniq o'lchash va fotofinish texnologiyasidan foydalanish
		Otlar va chavandozlarning holatini tezkor baholash
		Favqulodda to'xtatish, qayta start berish va xavfsizlik protokollarini ishga tushirish
		Tartib-intizomni boshqarish va bosim ostida qaror chiqarish
		Dalillar asosida qaror qabul qilish va uni rasmiylashtirish
		Bilimlar:
	Chavandozlik poygalari qoidalari, start-finish reglamenti	
	Otlar fiziologiyasi va start oldi holatini baholash mezonlari	
	Fotofinish va elektron o'lchov texnologiyalari	
	Musobaqa protokollarini yuritish qoidalari	
	Poyga xavfsizligi bo'yicha me'yorlar	
	B1.02.5 - Poygada qoidabuzarliklarni aniqlash va rasmiylashtirish	Mehnat harakatlari:
	1. Poyga yakunida fotofinish, elektron sensorlar, kuzatuv kameralaridan olingan natijalarni solishtirib, rasmiy g'oliblar tartibini shakllantirish	
	2. Har bir otning finishga yetib kelish vaqti, ortda qolish masofasi, texnik ko'rsatkichlari va bahsli holatlar bo'yicha yakuniy ma'lumotlarni yig'ish	
	3. Natijalarni umumiy bayonnomaga kiritadi, jamoalar va musobaqa tashkilotchilariga tasdiqlash	

		4. Natijaga doir tortishuvlar bo'lsa, dalillar asosida qayta ko'rib chiqish va yakuniy qaror berish jarayonini boshqarish
		5. Yakuniy bayonnomani rasmiy arxivga topshirish
		Ko'nikmalar:
		Qoidabuzarliklarni tez va xolis aniqlash
		Hujjatlashtirish, protokol tuzish, faktlarni tahlil qilish
		Qaror qabul qilishda qat'iyatlilik va adolat
		Chavandozlar bilan konfliktni yumshatish
		Ovozli yoki yozma izohlarni rasmiy talablarga mos berish
		Bilimlar:
		Intizomiy kodeks
		Ot sporti qoidabuzarliklarining tasnifi
		Video va fotomateriallarni tahlil qilish texnikasi
		Qoidalarni talqin qilish me'yorlari
		Rasmiy bayonnoma yuritish tartibi
	B1.03.5 - Natijalarni tasdiqlash va rasmiy bayonnoma tuzish	Mehnat harakatlari:
		1. Poyga yakunida fotofinish, elektron sensorlar, kuzatuv kameralaridan olingan natijalarni solishtirish va rasmiy g'oliblar tartibini shakllantirish
		2. Har bir otning finishga yetib kelish vaqti, ortda qolish masofasi, texnik ko'rsatkichlari va bahsli holatlar bo'yicha yakuniy ma'lumotlarni yig'ish
		3. Natijalarni umumiy bayonnomaga kiritish, jamoalar va musobaqa tashkilotchilariga tasdiqlash
		4. Natijaga doir tortishuvlar bo'lsa, dalillar asosida qayta ko'rib chiqish va yakuniy qaror berish jarayonini boshqarish
		5. Yakuniy bayonnomani rasmiy arxivga topshirish
		Ko'nikmalar:
		Statistik ma'lumotlar bilan ishlash
		Fotofinish natijalarini tahlil qilish
		Qarorlarni hujjatlashtirish
		Xatoliklarni aniqlash
		Rasmiy jamoalar bilan muloqot qilish
		Bilimlar:
		Poyga natijalarini qayd qilish standartlari
		Statistik tahlil asoslari
		Fotofinish texnologiyasi
	Nizolarni ko'rib chiqish me'yorlari	
	Mas'uliyat va mustaqillik	1. Hakam poyga jarayonining barcha bosqichlarini mustaqil boshqarish, qoidalar asosida qaror qabul qilish va qarorlarining dalillarga asoslangan bo'lishini ta'minlash

		2. Qoidabuzarlik va xavfli vaziyatlarni aniqlashda tashqi bosimlardan xoli holda, adolatli va betaraf tarzda hukm chiqarish
		3. Start-finish jarayonida barcha xavfsizlik talablariga rioya qilinishini nazorat qilish va favqulodda vaziyatlarda zudlik bilan to'g'ri choralarini ko'rish
		4. Rasmiy bayonnoma, qarorlar, qoidabuzarliklar bo'yicha hujjatlarni o'z vaqtida va aniq yuritish
		5. Musobaqa tashkilotchilari, veterinariya xodimlari, xavfsizlik xizmatlari va tremplin hakamlari bilan hamkorlikda ishlash, lekin qaror qabul qilishda mustaqillikni saqlash
B2.5 - Poyga vaqtida xavfsizlik va tartibni ta'minlash	B2.01.5- Otlar va chavandozlarning holatini kuzatish va favqulodda holatlarda choralar ko'rish	Mehnat harakatlari:
		1. Poyga davomida har bir otning yugurish texnikasi, qadam chastotasi, ritmi, nafas olish faoliyati, qiyin burilish yoki baland tezlikdagi holatlardagi reaksiyasini muntazam kuzatib borish va xavf belgilarini aniqlash
		2. Chavandozlarning muvozanatni saqlash darajasi, jilovga bo'lgan nazorati, poyga yo'lida to'g'ri joylashishi va xavfli manevrlardan foydalanish ehtimolini baholash
		3. Otning nogahoniy to'xtashi, yiqilishi, oyoq jarohati, charchash holati yoki chavandozning yiqilish ehtimoli yuzaga kelganda tezkor signal berish va poygani vaqtincha to'xtatish choralarini ko'rish
		4. Favqulodda vaziyatdan so'ng veterinariya xodimlariga, tibbiy brigadalarga, marshrut bo'yicha hakamlarga va xavfsizlik guruhiga aniq ko'rsatmalar berish
		5. Xavfli vaziyatlar bo'yicha dalillarni qayd etish, guvohlarning fikrini yig'ish va poyga xavfsizligi bo'yicha rasmiy hisobot tuzish
		6. Poyga davomida shamol, chang ko'tarilishi, maydon holati (ho'l, sirpanchiq) yoki boshqa tashqi omillar xavf tug'dirsa, musobaqani vaqtincha to'xtatish bo'yicha asoslangan qaror chiqarish
		7. Poyga davomida shamol, chang ko'tarilishi, maydon holati (ho'l, sirpanchiq) yoki boshqa tashqi omillar xavf tug'dirsa, musobaqani vaqtincha to'xtatish bo'yicha asoslangan qaror chiqarish
		8. Favqulodda vaziyatdan so'ng poygani qayta boshlash yoki to'xtatib qo'yish bo'yicha yakuniy qarorni tanlangan dalillar asosida rasmiylashtirish
		Ko'nikmalar:
		Ot va chavandoz holatini tezkor tahlil qilish
Xavfli vaziyatlarni aniqlash va tezkor choralar ko'rish		
Favqulodda vaziyatlarda boshqaruvni qo'lga olish		

		Veterinariya va tibbiy guruh bilan hamkorlik qilish
		Dalillarni to'plash va rasmiy hujjatlashtirish
		Bilimlar:
		Otlar fiziologiyasi va poyga paytidagi xavf belgilarini baholash me'yorlari
		Chavandozlik texnikasi va xavfsizlik uslublari
		Favqulodda vaziyatlarni boshqarish protokollari
		Veterinariya xavfsizligi va zudlik bilan yordam chaqirish tartibi
		Xavfli manevrlar va qoidabuzarliklarning tasnifi
	B2.02.5- Marshrut bo'ylab hakamlar faoliyatini muvofiqlashtirish	Mehnat harakatlari:
		1. Poyga maydonidagi barcha uchastka hakamlarining joylashuvini oldindan rejalashtiradi, ularning har biri uchun kuzatuv burchagi, mas'uliyat zonasi va aloqa tartibini belgilash
		2. Musobaqa jarayonida uchastka hakamlari bilan uzluksiz aloqa o'rnatish, real vaqt rejimida ularning kuzatuv ma'lumotlarini qabul qilish va zarur hollarda ularga ko'rsatmalar berish
		3. Marshrut bo'ylab yuzaga kelgan qoidabuzarliklar, xavfli manevrlar yoki texnik nosozliklar haqida barcha bo'limlarga tezkor xabar uzatish va ularni umumlashtirib, markaziy protokolga kiritish
		4. Har bir uchastka hakamining qaydlarini solishtirish, mos kelmagan yoki qarama-qarshi ma'lumotlarni aniqlab, yakuniy qaror chiqarish
		5. Radioaloqa, signal bayroqlari, qo'shimcha vizual belgilar orqali marshrut bo'ylab tartib va uzluksiz boshqaruvni ta'minlash
		6. Favqulodda vaziyatlarda uchastka hakamlarini birlashtirib, koordinatsiyalangan tarzda tezkor chora ko'rish
		7. Poyga tugagach, hakamlar guruhining umumiy hisobotini shakllantiradi, barcha kuzatuv protokollarini yagona rasmiy hujjatga jamlash
		Ko'nikmalar:
		Katta hakamlar brigadasi faoliyatini boshqarish
		Radioaloqa va marshrut signal tizimlaridan samarali foydalanish
		Bir vaqtning o'zida bir nechta ma'lumot manbasini tahlil qilish
		Qarama-qarshi dalillar bo'yicha qaror chiqarish
		Muvofiqlashtirish va liderlik ko'nikmalari
		Bilimlar:
		Marshrutni tashkil etish texnologiyasi
		Hakamlar brigadasi ishini tartibga soluvchi reglamentlar

		Xavfsizlik belgilarining semantikasi (bayroqlar, signallar)
		Aloqa protokollari va radioaloqa texnologiyalari
		Jamoaviy boshqaruv psixologiyasi
	B2.03.5- Poyga xavfsizligini ta'minlash bo'yicha reglament talablarini bajarish	Mehnat harakatlari:
		1. Musobaqa boshlanishidan oldin poyga yo'li, to'siqlar, xavfsizlik devorlari, belgilar, favqulodda chiqish yo'llari va veterinariya zonalarining holatini reglament bo'yicha to'liq tekshirish
		2. Otlar uchun xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan chuqurlik, sirpanchiq joylar, keskin burilishlar, notekis qoplamalar yoki boshqa texnik nuqsonlarni aniqlab, ularni bartaraf etish bo'yicha tashkilotchilarga rasmiy topshiriq berish
		3. Poyga davomida xavfsizlik xodimlari, veterinariya nazorati, texnik guruh va uchastka hakamlarining faoliyatini birlashtirish va reglamentga muvofiq jips ishlashini ta'minlash
		4. Xavfsizlik standartlariga rioya qilinmagan holat aniqlansa, poyga jarayonini vaqtincha to'xtatish va nuqson bartaraf etilmaguncha davom ettirishga ruxsat bermaslik
		5. Har bir xavfsizlik chorasi bo'yicha rasmiy monitoring protokolini yuritish, rasmiy tekshiruvlar natijalarini bayonnoma shaklida tasdiqlash
		6. Poyga vaqtida shamol, yomg'ir, hududning zichligi, tomoshabinlar xavfsizligi kabi tashqi omillarni baholab, kerak bo'lsa xavfsizlik darajasini oshirish bo'yicha qo'shimcha choralar belgilash
		7. Poyga tugagach, xavfsizlik bo'yicha yakuniy hisobot tayyorlash va tashkilotchilarga quyidagi musobaqalarda talablarni yanada takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berish
		Ko'nikmalar:
		Xavfsizlik reglamentlarini chuqur talqin qilish
		Texnik va tashkiliy nuqsonlarni aniqlash
		Favqulodda to'xtatish va boshqarish protokollarini qo'llash
		Xavfsizlik guruhlarini faoliyatini muvofiqlashtirish
		Rasmiy hisobot tayyorlash va hujjatlashtirish
		Bilimlar:
		Ot poygasi xavfsizligi bo'yicha xalqaro va milliy reglamentlar
		Poyga yo'li konstruktsiyasi, to'siqlar va belgilar talablari
Veterinariya xavfsizligi va hayvonlar huquqi me'yorlari		
Poyga jarayonida xavf omillarini boshqarish metodlari		
Musobaqa oldi va musobaqa davomidagi xavfsizlik protokollari		

	Mas'uliyat va mustaqillik	<p>1. Poyga maydonidagi barcha xavfsizlik talablarini mustaqil nazorat qilish va bu borada yakuniy qaror qabul qilish</p> <p>2. Xavfsizlik talablari buzilgan taqdirda musobaqani to'xtatish yoki davom ettirish bo'yicha qarorni tashqi aralashuvsiz qabul qilish</p> <p>3. Xavfsizlik guruhlarini, veterinariya xodimlari va texnik xizmatlarning faoliyatini boshqarish, qarorlar qabul qilishda xolislikni saqlash</p> <p>4. Hujjatlarni yuritish, reglament buzilishlari bo'yicha hisobotlar tayyorlash va bayonnomalarni rasmiylashtirishda shaxsiy mas'uliyatni zimmasiga olish</p> <p>5. Tomoshabinlar, chavandozlar va otlar xavfsizligini eng ustuvor vazifa sifatida ko'rish hamda barcha xavfsizlik choralarining bajarilishini ta'minlash</p>
Texnik va/yoki texnologik talab	<p>1. Ot poygasi hakami musobaqa jarayonida foydalaniladigan asosiy texnik vositalardan (start va finish signal tizimlari, vaqtni o'lchash qurilmalari, foto-finish tizimlari, radioaloqa vositalari, signal bayroqlari va belgilar) xavfsiz, to'g'ri va reglament talablariga muvofiq foydalana olishi, ularning ish holatini doimiy nazorat qilishi lozim</p> <p>2. Hakam poyga jarayonini xolis baholash maqsadida video kuzatuv kameralaridan, qayta ko'rish (replay) tizimlaridan, foto-finish va raqamli monitoring dasturlaridan samarali foydalana olishi, bahsli holatlarni ushbu texnologiyalar asosida tahlil qilish ko'nikmasiga ega bo'lishi zarur</p> <p>3. Ot poygasi hakami marshrut bo'ylab joylashgan hakamlar, xavfsizlik xodimlari, veterinariya va tibbiy brigadalar bilan uzluksiz aloqa o'rnatish uchun radioaloqa vositalari, signal bayroqlari va ovozli ogohlantirish tizimlaridan to'g'ri foydalanishi, favqulodda holatlarda tezkor signal berishni ta'minlashi kerak</p> <p>4. Poyga yo'lagi, start va finish hududlari, otlar uchun ajratilgan joylar hamda tomoshabinlar hududi belgilangan sanitariya-gigiyena va xavfsizlik talablariga mos bo'lishini nazorat qilishi, sirpanchiq, notekis yoki xavf tug'diruvchi omillarni aniqlab, ularni bartaraf etish choralarini ko'rish lozim</p> <p>5. Hakam poyga maydonida foydalaniladigan elektr uskunalari, signal tizimlari va texnik qurilmalar bilan ishlashda yong'in va elektr xavfsizligi qoidalariga qat'iy rioya qilishi, favqulodda vaziyatlarda evakuatsiya va xavfsizlik choralarini bilishi va amalda qo'llay olishi shart</p>	

Kasbning nomi:	Sport hakami	
Mashg'ulot nomining kodi:	34222	
TMR bo'yicha malaka darajasi:	5	
Malakani baholashga qo'yiladigan talablar:	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Sport musobaqalarida hakam-assistent, yon hakam yoki protokol yurituvchi sifatida kamida 1 yil amaliy tajribaga ega bo'lishi; yoki sport maktablari, sport klublari, federatsiyalar tomonidan tashkil etilgan rasmiy musobaqalarda faol ishtirok etgan bo'lishi; yoki tegishli sport turi bo'yicha musobaqalarni boshqarish va hakamlik qilish tajribasiga ega bo'lishi talab etiladi.	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar:	18 yoshga to'lgan bo'lishi; dastlabki tibbiy ko'rikdan o'tgan bo'lishi; ko'rish, eshitish va harakat koordinatsiyasi hakamlik faoliyatini bajarishga yaroqli bo'lishi; qasddan sodir etilgan jinoyatlar bo'yicha sudlanganlik holati mavjud bo'lmasligi; xolislik va adolat tamoyillariga qat'iy amal qilish; qabul qilingan qarorlar uchun shaxsiy javobgarlikni o'z zimmasiga olish; stressli vaziyatlarda ham professional muomala madaniyatini saqlash; sport etikasi va intizom talablariga rioya qilish; jamoalar, sportchilar va murabbiylar bilan konstruktiv muloqot olib borish; o'z bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda yangilab borish.	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	O'rta maxsus professional ta'lim	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi:	Boshlang'ich professional ta'lim; Amaliy hakamlik tajribasi, seminarlar, treninglar va malaka oshirish kurslarida muntazam ishtirok etish orqali kasbiy rivojlanish ta'minlanadi.	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi:	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Sport arbitri; Referi	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi:	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	5	Sport arbitri
	4-6	Hakam-assistent, yon hakam

Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
D1.5- Sport o'yinlarini boshqarish va qoidalarga muvofiqligini ta'minlash	D1.01.5- O'yin jarayonini boshqarish va xolis hakamlik qilish	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. Sport musobaqasi jarayonini boshidan oxirigacha uzluksiz kuzatib borish, o'yinchilarning barcha harakatlari belgilangan sport qoidalari va reglament talablariga muvofiqligini real vaqt rejimida baholash
		2. O'yin davomida har bir epizodni xolislik tamoyiliga asoslangan holda tahlil qilish, sportchilarning texnik va taktik harakatlarini qoidalar doirasida amalga oshirilishini ta'minlash
		3. O'yin jarayonida yuzaga keladigan tezkor va murakkab vaziyatlarda hakamlik signalari, imo-ishoralar va rasmiy belgilar orqali o'yinni boshqarish
		4. Jamoalar o'rtasida teng sharoitni saqlash, noqonuniy ustunlikka yo'l qo'ymaslik va sportiy raqobat muhitini ta'minlash maqsadida yordamchi hakamlar bilan doimiy hamkorlik qilish
		5. O'yin davomida sport etikasi, intizom va o'zaro hurmat tamoyillariga rioya qilishni nazorat qilish
		Ko'nikmalar:
		Sport o'yinlari qoidalari real vaziyatlarda qo'llash
		O'yin jarayonini bir vaqtning o'zida bir nechta jihat bo'yicha kuzatish va tezkor tahlil qilish
		Hakamlik signallari va rasmiy ishoralardan professional darajada foydalanish
		O'yinchilar va murabbiylar bilan rasmiy va tushunarli muloqot olib borish
		Yuqori darajada diqqatni jamlab, uzoq vaqt davomida xolis qaror qabul qilish
		Bilimlar:
		Sport turiga oid rasmiy qoidalar, reglamentlar va hakamlik yo'riqnomalari
	Sport etikasi, xolislik va adolat tamoyillari	
	O'yin texnikasi va taktikasi asoslari	
	Hakamlik belgilari, imo-ishoralar va signal tizimlari	
	Musobaqalarni boshqarish bo'yicha xalqaro va milliy amaliyotlar	
	D1.02.5- Qoidabuzarliklarni aniqlash va tegishli choralarni qo'llash	Mehnat harakatlari:
		1. O'yin jarayonida sodir bo'lgan qoidabuzarliklarni aniqlash va ularning og'irlik darajasini belgilash
	2. Qoidabuzarlik turiga mos ravishda ogohlantirish, jarima yoki chetlatish choralarni qo'llash	
	3. Qarorlarni belgilangan tartibda o'yinchilarga va jamoa vakillariga aniq va tushunarli tarzda yetkazish	

		4. Qoidabuzarliklarni rasmiy qayd etish va protokollarga kiritish
		5. Takroriy qoidabuzarliklarning oldini olish maqsadida o'yin intizomini kuchaytirish
		Ko'nikmalar:
		Qoidabuzarliklarni tezkor aniqlash va baholash
		Intizomiy choralarni xolis va qat'iy qo'llash
		Nizoli vaziyatlarda muloqotni to'g'ri boshqarish
		Qarorlarni asoslab berish va tushuntirish
		Qoidabuzarliklarni tezkor aniqlash va baholash
		Bilimlar:
		Intizomiy jazolar tizimi va qo'llash mezonlari
		Qoidabuzarliklarni tasniflash qoidalari
		Rasmiy protokollarni yuritish talablari
		Sport konfliktologiyasi asoslari
	D1.03.5- Bahsli holatlarda qarorlar qabul qilish va tushuntirish	Mehnat harakatlari:
		1. Bahsli vaziyatlarda o'yinni zarur hollarda to'xtatib, vaziyatni to'liq tahlil qilish
		2. Yordamchi hakamlar bilan maslahatlashib, qarorning eng asosli variantini tanlash
		3. Yakuniy qarorni rasmiy tarzda e'lon qilib, uning sabablarini tushuntirish
		4. Qaror qabul qilishda shaxsiy manfaatlar va tashqi bosimlardan xoli bo'lish
		5. Bahsli vaziyatlarni sport tamoyillariga mos ravishda hal etish
		Ko'nikmalar:
		Murakkab vaziyatlarda tezkor va puxta qaror qabul qilish
		Stress ostida xolislikni saqlash
		Nizolarni konstruktiv boshqarish
		Bilimlar:
		Bahsli vaziyatlarni ko'rib chiqish metodikasi
		Sport psixologiyasi asoslari
	Hakamlik qarorlarini rasmiylashtirish tartibi	
	Mas'uliyat va mustaqillik	1. Sport hakami musobaqa jarayonini mustaqil boshqaradi, barcha qarorlarni sport qoidalari va reglament asosida xolis ravishda qabul qilish
		2. U o'yin davomida qoidabuzarliklarni aniqlash, intizomiy choralarni qo'llash va bahsli vaziyatlarni hal etish uchun to'liq professional javobgarlikni o'z zimmasiga olish
		3. Hakam tashqi bosim, jamoalar manfaatlari yoki shaxsiy munosabatlardan qat'i nazar, faqat sport adolati va xolislik tamoyillariga tayanish
		4. Yordamchi hakamlar bilan hamkorlikda ishlagan holda, yakuniy qarorlar bo'yicha mustaqillikni saqlash

		5. Musobaqa jarayonining tartibli, xavfsiz va adolati o'tishi uchun mas'uliyat
		6. Tarbiyachilar, tibbiy xodimlar, ota-onalar va boshqa mutaxassislar bilan samarali hamkorlik qiladi, yangi uslublar va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish
D2.5- Musobaqaning rasmiy hujjatlarini yuritish	D2.01.5- O'yin protokollarini to'ldirish va tasdiqlash	Mehnat harakatlari:
		1. Sport musobaqasi boshlanishidan oldin o'yin protokollarini belgilangan shakl va reglament talablari asosida tayyorlash hamda ishtirokchi jamoalar, sportchilar va hakamlar tarkibi bo'yicha dastlabki ma'lumotlarni kiritish
		2. O'yin davomida sodir bo'lgan barcha muhim holatlar – gollar, ochkolar, qoidabuzarliklar, ogohlantirishlar, jarimalar, chetlatishlar va almashtirishlarni real vaqt rejimida yoki belgilangan tartibda protokollarga aniq va xatosiz qayd etish
		3. Bahsli vaziyatlar yoki intizomiy choralar bo'yicha qabul qilingan qarorlarni hujjatlashtirib, ularning sabablarini protokolga asosli tarzda kiritish
		4. O'yin yakunlangandan so'ng natijalarni tekshirish, hisobni tasdiqlash va barcha yozuvlarning to'liqligi hamda aniqligini qayta ko'zdan kechirish
		5. Rasmiy protokollarni yordamchi hakamlar bilan birgalikda tasdiqlab, imzolash va ularni musobaqa tashkilotchilariga belgilangan muddatda topshirish
		Ko'nikmalar:
		O'yin protokollarini belgilangan namunalar asosida to'g'ri va tizimli yuritish
		Raqamli va yozma ma'lumotlarni tezkor va xatosiz qayd etish
		Hujjatlarda aniqlik, izchillik va rasmiy uslubni saqlash
		Qarorlarni hujjatlashtirishda reglament talablariga qat'iy amal qilish
		Bilimlar:
		Sport musobaqalarida qo'llaniladigan rasmiy protokollar shakli va yuritish tartibi
		Qoidabuzarliklar va intizomiy choralarni hujjatlashtirish qoidalari
		Natijalarni rasmiylashtirish va tasdiqlash bo'yicha me'yoriy talablar
		Hujjatlarning yuridik ahamiyati
		Mehnat harakatlari:
		1. Musobaqa oldidan hakamlar brigadasi bilan yig'ilish o'tkazib, vazifalar taqsimoti, mas'uliyat chegaralari va hujjatlashtirish tartibini kelishish

	D2.02.5- Hakamlar brigadasi bilan o'zaro muvofiqlashtirish	2. O'yin davomida yordamchi hakamlar, vaqt hakami, kotib va boshqa mas'ul shaxslar bilan uzluksiz aloqa o'rnatish
		3. Qoidabuzarliklar, bahsli holatlar va muhim epizodlar bo'yicha hakamlar brigadasidan axborot to'playdi va uni rasmiy hujjatlarga kiritishda muvofiqlashtirish
		4. Hujjatlarda nomuvofiqlik yoki qarama-qarshi ma'lumotlar aniqlanganda, ularni jamoaviy muhokama orqali aniqlashtirish
		5. Hakamlar brigadasi faoliyatining bir xil va uyg'un bo'lishini ta'minlab, yakuniy hujjatlarning to'g'riligini kafolatlash
		Ko'nikmalar:
		Jamoa bilan muvofiqlashgan holda ishlash va vazifalarni taqsimlash
		Rasmiy muloqot va axborot almashinuvini ta'minlash
		Qarama-qarshi ma'lumotlarni tahlil qilish va muvofiqlashtirish
		Bilimlar:
		Hakamlar brigadasi tuzilmasi va vazifalari
		Jamoaviy hakamlik faoliyatini tashkil etish tamoyillari
		Axborot almashinuvi va hujjatlarni kelishish tartibi
		D2.03.5- Musobaqa hisobotlarini tayyorlash va topshirish
	1. Musobaqa yakunida o'yin protokollari, intizomiy qaydlar va texnik ma'lumotlar asosida yakuniy hisobotlarni tayyorlash	
	2. Hisobotda musobaqa jarayoni, yuzaga kelgan bahsli holatlar, qo'llangan jazolar va yakuniy natijalarni to'liq va izchil aks ettirish	
	3. Hakamlik faoliyatiga oid xulosalar va zarur tavsiyalarni hisobotga kiritish	
	4. Hisobotlarni belgilangan muddatda musobaqa tashkilotchilari, federatsiya yoki mas'ul organlarga topshirish	
	5. Hujjatlarni arxivlash va saqlash talablariga muvofiq tartibga solish	
	Ko'nikmalar:	
Analitik va tizimli hisobot tuzish		
Rasmiy yozishma madaniyati va ularni hujjatlashtirish		
Ma'lumotlarni umumlashtirish va xulosalar chiqarish		
Bilimlar:		
Sport musobaqalari bo'yicha hisobotlar tuzish tartibi		
Me'yoriy-huquqiy hujjatlar va hisobot shakllari		
Arxivlash va hujjatlarni saqlash qoidalari		

	Mas'uliyat va mustaqillik	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sport hakami musobaqaga oid barcha rasmiy hujjatlarni belgilangan tartibda mustaqil ravishda yuritish 2. Protokollar, natijalar va hisobotlarning aniqligi va ishonchliligi uchun shaxsan javob berish 3. Hujjatlarni o'z vaqtida topshirish va saqlashni ta'minlash 4. Hakamlar brigadasi bilan muvofiqlashgan holda ishlaydi, biroq hujjatlashtirish jarayonida mustaqillikni saqlash
Texnik va/yoki texnologik talab		<ol style="list-style-type: none"> 1. Sport musobaqalarida foydalaniladigan hakamlik vositalari – hushtaklar, signal bayroqlari, kartochkalar, taymerlar, hisoblagichlar va elektron tablolardan to'g'ri, xavfsiz va reglamentga muvofiq foydalanishi shart 2. O'yin maydoni, sport anjomlari, chiziqlar, darvozalar, to'rlar va boshqa texnik elementlarning belgilangan standartlarga mosligini musobaqa oldidan va davomida nazorat qiladi 3. Elektron hisoblash tizimlari, video qayd vositalari yoki tablolardan foydalaniladigan sport turlarida ularning to'g'ri ishlashini ta'minlaydi 4. Ochiq va yopiq sport inshootlarida gigiyena, xavfsizlik va yong'in xavfsizligi talablariga rioya etilishini kuzatadi

Kasbning nomi:	Sport hakami (sport arbitri, referi)
Mashg'ulot nomining kodi:	34222
TMR bo'yicha malaka darajasi:	5
Malakani baholashga qo'yiladigan talablar:	Malakani baholash tavsiya etiladi
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	sport turi bo'yicha musobaqalarda sportchi sifatida amaliy ishtirok etgan bo'lishi; sport maktablari, sport klublari yoki sport tashkilotlarida murabbiy-o'qituvchi sifatida faoliyat yuritgan bo'lishi; respublika yoki xalqaro miqyosdagi rasmiy sport musobaqalarida hakamlik faoliyatida ishtirok etgan bo'lishi.
Mehnatga layoqati va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar:	18 yoshga to'lgan bo'lishi; erkak yoki ayol; ishga kirishda dastlabki tibbiy ko'rikdan o'tgan bo'lishi; O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga muvofiq hakamlik va pedagogik faoliyatga to'sqinlik qiluvchi kasalliklar va jismoniy nuqsonlarning yo'qligi; qasddan sodir etilgan jinoyatlar uchun sudlangan bo'lmasligi; O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq belgilangan tartibda majburiy dastlabki, davriy va zaruratga ko'ra navbatdan tashqari tibbiy ko'riklardan o'tgan bo'lishi; tegishli sport federatsiyasi yoki vakolatli tashkilot tomonidan berilgan hakamlik ruxsatnomasi (agar talab etilsa); favqulodda va stressli vaziyatlarda xotirjamlikni saqlay olish; adolatli, xolis va mustaqil qarorlar qabul qilish; musobaqa jarayonida qoidabuzarliklarga nisbatan tezkor va asosli munosabat bildirish; hakamlar brigadasi a'zolari bilan samarali hamkorlik qilish; rahbariyatga va tashkilotchilarga o'z vaqtida va aniq axborot taqdim etish; xizmat vazifalarini belgilangan vaqtda va sifatli bajarish; mehnatni muhofaza qilish, xavfsizlik texnikasi, sanitariya-gigiyena, yong'in va elektr xavfsizligi qoidalariga rioya qilish; sport etikasi va professional axloq me'yorlariga amal qilish; ish joyini va hakamlik inventarlarini tartibli saqlash; kasbiy bilim va ko'nikmalarni doimiy ravishda yangilab borish; xavf-xatarlarni oldindan baholay olish va zarur hollarda tegishli shaxslarga xabar berish.
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	O'rta maxsus professional ta'lim
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi:	Boshlang'ich professional ta'lim; Sport hakami kasbiy faoliyatini samarali olib borish uchun sport federatsiyalari, assotsiatsiyalar va vakolatli tashkilotlar tomonidan tashkil etiladigan malaka oshirish kurslari, seminarlar, treninglar va amaliy hakamlik mashg'ulotlarida muntazam ishtirok etgan bo'lishi kerak.

Kasbiy standartlar reestrda mavjudligi:	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Sport arbitri; Referi; Musobaqa hakami.	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi:	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	5	Sport bo'yicha o'qituvchi-murabbiy
	5	Sport maktabi yo'riqchi-uslubchisi
Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
E1.5 - Murakkab o'yin vaziyatlarini baholash va xolis qarorlar qabul qilish	E1.01.5 - VAR, video replay, sensor texnologiyalari asosida qarorlar qabul qilish	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. Sport musobaqasi jarayonida bahsli va qaror natijasiga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan o'yin vaziyatlarini aniqlash va reglamentga muvofiq texnologik vositalardan foydalanish zaruratini belgilash
		2. Video replay orqali olingan epizodlarni ketma-ketlikda ko'rib chiqish, vaziyatning boshlanishi va yakunini sport qoidalariga asosida tahlil qilish
		3. Sensor texnologiyalaridan olingan texnik ma'lumotlarni xatolik ehtimolini inobatga olgan holda baholash va qaror qabul qilish jarayonida qo'llash
		4. Texnologik tahlil natijalarini yordamchi hakamlar bilan muhokama qilish va umumiy xulosa shakllantirish
		5. VAR yoki video replay asosida yakuniy hakamlik qarorini belgilash va belgilangan tartibda e'lon qilish
		6. Texnologiyalardan foydalanish jarayonida o'yin ritmi va musobaqa uzluksizligini saqlash
		7. Texnologik vositalardan faqat reglamentda ruxsat etilgan holatlarda foydalanishni nazorat qilish
		8. Texnologik qarorlar yuzasidan zarur ma'lumotlarni rasmiy hujjatlarda qayd etish uchun tayyorlash
		Ko'nikmalar:
		VAR va video replay tizimlaridan sport qoidalariga mos holda foydalanish
		Vizual va texnik ma'lumotlarni tezkor, mantiqiy va analitik tarzda tahlil qilish
		Texnologik dalillarni subyektiv fikrdan xoli holda baholash
		Murakkab vaziyatlarda kechiktirmasdan asoslangan qaror qabul qilish
Texnologiyadan foydalanish vaqtida jamoa bilan muvofiqlashgan holda ishlash		
Qarorlarni sportchilar va murabbiylarga tushunarli tarzda yetkazish		

		Texnik nosozliklar sharoitida muqobil hakamlik mexanizmlarini qo'llash
		Bilimlar:
		VAR va video replay tizimlarining ishlash tamoyillari
		Sensor texnologiyalarining sport hakamligida qo'llanish doiralari
		Texnologik yordamdan foydalanish bo'yicha milliy va xalqaro reglamentlar
		Texnologik xatoliklar va ularning hakamlik qarorlariga ta'siri
		Hakamlikda texnologiyadan foydalanishning huquqiy asoslari
		Texnologik qarorlarning rasmiylashtirish tartibi
		Zamonaviy sport musobaqalarida innovatsion hakamlik amaliyotlari
		Mehnat harakatlari:
		1. O'yin davomida sodir etilgan qoidabuzarlik holatlarini aniqlash va ularning xarakterini sport qoidalari asosida baholash
		2. Qoidabuzarliklarning og'irlik darajasini reglament mezonlariga muvofiq holda belgilash
		3. Qoidabuzarlikning takroriyliigi va o'yin jarayoniga ta'sirini hisobga olgan holda intizomiy choralarni tanlash
		4. Ogohlantirish, jarima yoki chetlatish kabi sanksiyalarni hakamlik ishoralari orqali qo'llash
		5. Intizomiy choralarni sport adolati va tarbiyaviy maqsadlarga muvofiq tarzda amalga oshirish
		6. Qabul qilingan sanksiyalarni hakamlar brigadasi bilan muvofiqlashtirish
		7. Qoidabuzarliklar va qo'llangan intizomiy choralarni rasmiy protokollarda belgilangan tartibda qayd etish
		8. O'yin intizomini mustahkamlashga qaratilgan profilaktik boshqaruv choralarni amalga oshirish
		Ko'nikmalar:
		Qoidabuzarliklarni tez va aniq aniqlash
		Intizomiy jazolarni qat'iyat va xolislik bilan qo'llash
		Stressli vaziyatlarda hissiyotlarni nazorat qilish
		Qarorlarni asoslab berish va tushuntirish
		Nizoli vaziyatlarda muloqotni boshqarish
		Qoidabuzarliklarning oldini olishga qaratilgan boshqaruv
		Qarorlarni rasmiy tartibda yetkazish
		Bilimlar:
		Sport qoidalarida belgilangan qoidabuzarlik turlari
		Intizomiy jazolar tizimi va ularni qo'llash mezonlari
		Qoidabuzarliklarni tasniflash usullari
		Sport intizomi va hakamlik mas'uliyati
		Hakamlik qarorlarining huquqiy oqibatlari
	E1.02.5 Qoidabuzarlik darajasini aniqlash va sanksiyalar qo'llash	

		Sport konfliktologiyasi asoslari
		Intizomiy choralarni hujjatlashtirish talablari
	E1.03.5- O'yin boshqaruvini jamoaviy tarzda muvofiqlashtirish	Mehnat harakatlari:
		1. O'yin davomida hakamlar brigadasi a'zolari o'rtasida uzluksiz axborot almashuvini ta'minlash
		2. Bahsli vaziyatlar yuzaga kelganda yordamchi hakamlardan olingan ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish
		3. Qarorlarni jamoaviy muhokama asosida shakllantirish va yagona talqinni ta'minlash
		4. Hakamlar brigadasining harakatlarini o'zaro uyg'un va muvofiqlashgan holda boshqarish
		5. Qarorlar o'rtasida ziddiyat yuzaga kelishining oldini olish
		6. Jamoaviy tarzda qabul qilingan qarorlarni rasmiy ravishda e'lon qilish
		7. Hakamlar brigadasi faoliyatida intizom va professionallik talablariga rioya etilishini ta'minlash
		Ko'nikmalar:
		Jamoa bilan muvofiqlashgan holda ishlash
		Tezkor va aniq axborot almashish
		Qarama-qarshi fikrlarni tahlil qilish
		Jamoaviy qaror qabul qilish
		Professional muloqotni olib borish
		Hakamlar faoliyatini uyg'unlashtirish
		Bilimlar:
		Hakamlar brigadasi tuzilmasi
		Har bir hakamning vakolatlari
		Jamoaviy hakamlik tamoyillari
		Axborot almashinuvi tartibi
	Jamoaviy qarorlarning huquqiy kuchi	
	Hakamlik etikasi	
	Mas'uliyat va mustaqillik	1. Sport hakami o'yin jarayonida yuzaga keladigan barcha murakkab va bahsli vaziyatlarni mustaqil ravishda baholash hamda sport qoidalari va reglament talablariga asoslangan holda xolis qarorlar qabul qilish uchun to'liq professional mas'uliyat
		2. VAR, video replay va sensor texnologiyalaridan foydalanilgan holatlarda qabul qilingan qarorlarning asoslanganligi, adolatiligi va reglamentga muvofiqligi uchun shaxsan javobgarlik
		3. Qoidabuzarliklarning darajasini aniqlash va intizomiy sanksiyalarni qo'llashda tashqi bosimlar, jamoalar manfaatlarini yoki shaxsiy munosabatlardan mustaqillik
		4. Yordamchi hakamlar bilan maslahatlashgan holda ishlagan taqdirda ham yakuniy qarorlar bo'yicha

		<p>mustaqillikni saqlash va ular uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish</p> <p>5. Qarorlar qabul qilish jarayonida sport adolati, xolislik va tenglik tamoyillariga qat'iy amal qilinishini ta'minlash uchun mas'uliyat</p> <p>6. Texnologik vositalardan noto'g'ri foydalanish yoki reglamentdan chetga chiqish holatlariga yo'l qo'ymaslik uchun professional ehtiyotkorlik va intizom bilan ish yuritish</p> <p>7. Qabul qilingan hakamlik qarorlarining o'yin natijalariga ta'siri uchun belgilangan vakolatlar doirasida javob berish</p>
E2.5 Musobaqaning tartib-intizomi va sport madaniyatini ta'minlash	E2.01.5 Sportchilar va murabbiylar bilan muloqot va tartibni nazorat qilish	<p>Mehnat harakatlari:</p> <p>1. Musobaqa davomida sportchilar, murabbiylar va jamoa rasmiylari bilan xizmat mavqeiga mos rasmiy muloqotni olib borish</p> <p>2. Sport etikasi va xulq-atvor qoidalariga rioya etilishini doimiy nazorat qilish</p> <p>3. Hakamlik qarorlariga nisbatan bildirilgan e'tirozlarni reglamentda belgilangan tartibda ko'rib chiqish</p> <p>4. Nizoli vaziyatlarning keskinlashuvining oldini olish maqsadida ogohlantiruvchi choralar ko'rish</p> <p>5. Intizomiy buzilish holatlarini aniqlash va ularga nisbatan belgilangan choralarni qo'llash</p> <p>6. Musobaqada sport madaniyati va o'zaro hurmat muhitini shakllantirish</p> <p>7. Takroriy intizomsizlik holatlarining oldini olish bo'yicha profilaktik nazoratni amalga oshirish</p> <p>8. Tartib-intizomga oid qarorlarni rasmiy hakamlik belgilari orqali yetkazish</p> <p>Ko'nikmalar:</p> <p>Sportchilar va murabbiylar bilan rasmiy va konstruktiv muloqot olib borish</p> <p>Nizoli vaziyatlarni keskinlashtirmasdan boshqarish</p> <p>Intizomiy holatlarni xolis baholash</p> <p>Qarorlarni tushunarli va asosli tarzda yetkazish</p> <p>Stressli vaziyatlarda xotirjamlikni saqlash</p> <p>Sport madaniyatini targ'ib qiluvchi boshqaruv usullarini qo'llash</p> <p>Jamoaviy muloqot jarayonlarini muvofiqlashtirish</p> <p>Bilimlar:</p> <p>Sport etikasi va xulq-atvor me'yorlari</p> <p>Musobaqa reglamenti va nizomlari</p> <p>Sportda muloqot va nizolarni boshqarish asoslari</p> <p>Intizomiy choralarni qo'llash tartibi</p> <p>Sport madaniyatini shakllantirish tamoyillari</p>

		Rasmiy murojaatlar bilan ishlash qoidalari
E2.02.5 Jismoniy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha choralar ko'rish		Mehnat harakatlari:
		1. Musobaqa davomida sportchilar va tomoshabinlar xavfsizligiga tahdid soluvchi omillarni doimiy kuzatish
		2. Jarohat yoki sog'liq uchun xavf yuzaga kelganda musobaqani vaqtincha to'xtatish bo'yicha qaror qabul qilish
		3. Tibbiy xodimlarni jalb etish va ularning faoliyatini muvofiqlashtirish
		4. Xavfli va qo'pol o'yin holatlariga nisbatan qat'iy intizomiy choralarni qo'llash
		5. Sport inshootlari va jihozlarning xavfsizlik talablariga muvofiqligini nazorat qilish
		6. Favqulodda vaziyatlarda musobaqani davom ettirish yoki to'xtatish bo'yicha reglament asosida qarorlar qabul qilish
		7. Xavfsizlik bilan bog'liq holatlarni rasmiy hujjatlarda qayd etish uchun tayyorlash
		8. Xavf-xatarlarning oldini olishga qaratilgan profilaktik choralarni amalga oshirish
		Ko'nikmalar:
		Xavfli vaziyatlarni tezkor aniqlash
		Favqulodda holatlarda to'g'ri va mas'uliyatli qaror qabul qilish
		Xavfsizlik choralarini amaliy qo'llash
		Tibbiy va texnik xodimlar bilan muvofiqlashgan holda ishlash
		Stress ostida vaziyatni boshqarish
		Sport xavfsizligi bo'yicha profilaktik yondashuvni qo'llash
		Xavfsizlikka oid qarorlarni tushunarli yetkazish
		Bilimlar:
		Sport musobaqalarida xavfsizlik qoidalari
		Birinchi tibbiy yordam asoslari
		Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish tartibi
		Sport inshootlari xavfsizlik standartlari
	Hakamning xavfsizlik bo'yicha mas'uliyati	
	Xavfsizlik holatlarini hujjatlashtirish talablari	
E2.03.5 Musobaqa reglamenti talablari asosida tartibni boshqarish		Mehnat harakatlari:
		1. Musobaqani o'tkazish reglamenti va nizom talablariga rioya etilishini ta'minlash
		2. O'yin vaqti va tashkiliy jarayonlarning belgilangan me'yorlarda bajarilishini nazorat qilish
		3. Reglamentdan chetga chiqish holatlarini aniqlash va ularni bartaraf etish choralarini ko'rish

		4. Musobaqa tashkilotchilari bilan hamkorlikda tartibli boshqaruvni amalga oshirish
		5. Reglament buzilishi bilan bog'liq holatlarni rasmiy ravishda qayd etish
		6. Musobaqa jarayonining uzluksiz va adolatli o'tishini ta'minlash
		7. Tashkiliy muammolar yuzaga kelganda reglament doirasida tezkor qarorlar qabul qilish
		8. Musobaqa yakunida reglament talablariga rioya etilishi bo'yicha umumiy xulosalarni shakllantirish
		Ko'nikmalar:
		Reglament talablarini amaliyotda to'g'ri qo'llash
		Tashkiliy jarayonlarni muvofiqlashtirish
		Tartib-intizomni qat'iy va xolis boshqarish
		Normativ hujjatlar bilan ishlash
		Tashkiliy muammolarni tezkor hal etish
		Rasmiy qarorlarni e'lon qilish
		Musobaqa jarayonini tizimli nazorat qilish
		Bilimlar:
		Sport musobaqalari reglamentlari va nizomlari
		Musobaqalarni tashkil etish tartibi
		Reglament buzilishlarining huquqiy oqibatlarini
		Tashkiliy boshqaruv asoslari
		Tartib-intizomni ta'minlash mexanizmlari
		Rasmiy qayd va hisobotlar bilan ishlash talablari
	Mas'uliyat va mustaqillik	1. Musobaqa davomida sportchilar, murabbiylar va boshqa ishtirokchilar tomonidan sport etikasi va intizom qoidalariga rioya etilishini ta'minlash uchun shaxsan mas'ul bo'lish
		2. Tartib-intizomni boshqarish jarayonida qarorlarni mustaqil ravishda, reglament va normativ hujjatlar asosida qabul qilish hamda ularning adolatli ijrosini ta'minlash
		3. Jismoniy xavfsizlikka tahdid soluvchi holatlar yuzaga kelganda musobaqani to'xtatish, davom ettirish yoki qo'shimcha choralar ko'rish bo'yicha mustaqil qaror qabul qilish va bu qarorlar uchun javobgar bo'lish
		4. Favqulodda vaziyatlarda sportchilar, hakamlar va tomoshabinlar xavfsizligini ustuvor deb bilgan holda tezkor va mas'uliyatli harakat qilish
Texnik va/yoki texnologik talab		1. Sport musobaqalarida hakamlik faoliyatini amalga oshirishda VAR, video replay, sensor tizimlari va elektron hisoblash vositalari to'g'ri, xavfsiz va reglamentga muvofiq ishlatilishi ta'minlanishi shart.

	<p>2. Hakamlar signal va imo-ishoralari, hushtak, kartochkalar, taymer, hisoblagichlar, elektron jadval va boshqa texnik vositalardan aniq va izchil foydalanish qobiliyatiga ega bo'lishi talab qilinadi.</p> <p>3. O'yin maydoni, sport anjomlari, chiziqlar, darvozalar, to'rlar va boshqa texnik elementlarning belgilangan milliy va xalqaro standartlarga mosligi musobaqa boshlanishidan oldin va davomida tekshirilishi lozim.</p> <p>4. Elektron hisoblash tizimlari, video qayd vositalari yoki musobaqa davomida ishlatiladigan boshqa texnologik qurilmalar faoliyati nazorat qilinishi va ularning xatolarsiz ishlashi kafolatlanishi kerak.</p> <p>5. Ochiq va yopiq sport inshootlarida gigiyena, yong'in, elektr va umumiy xavfsizlik qoidalari talablariga rioya etilishi ta'minlanishi zarur.</p> <p>6. Favqulodda vaziyatlar (jarohat, texnik nosozlik, ob-havo xavfi) yuzaga kelganda, musobaqani to'xtatish yoki davom ettirish bo'yicha reglamentga muvofiq tezkor qaror qabul qilishga tayyor bo'lishi shart.</p> <p>7. Texnologik va texnik vositalar bilan ishlashda yangilik va innovatsiyalarni kuzatib borish, ularni o'zlashtirish va tatbiq qilish qobiliyati mavjud bo'lishi kerak.</p> <p>8. Musobaqa jarayonida yuzaga keladigan texnik muammolarni tezkor aniqlash va ularni bartaraf etish uchun zarur choralarni ko'rish imkoniyati bo'lishi lozim.</p>
--	---

Kasbning nomi	Referi	
Mashg'ulot nomining kodi	34222	
TMR bo'yicha malaka darajasi	6	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Sport otlari bilan ishlash tajribasiga ega bo'lgan va ot sporti bo'yicha sport ustaligiga nomzod unvonidan past bo'lmagan sportchilar.	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	<p>18 yoshga to'lgan bo'lishi;</p> <p>ishga kirishda tibbiy ko'rikdan o'tgan bo'lishi;</p> <p>otlar bilan ishlashga jismoniy va psixologik tayyorlik;</p> <p>jinoiyat ishlari uchun ilgari hukm qilinmaganlik;</p> <p>hayvonlarga nisbatan shafqatli munosabat.</p> <p>favqulodda va stressli vaziyatlarda o'zini qo'lga olish va xotirjamlikni saqlash;</p> <p>rahbarlariga o'z vaqtida va to'g'ri ma'lumotlarni taqdim etish;</p> <p>o'z bilimi, tajribasi va vakolati doirasida qarorlar qabul qilish;</p> <p>belgilangan vazifalarni ish vaqtdan unumli va oqilona foydalangan holda bajarish;</p> <p>mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasi, atrof-muhitni muhofaza qilish, sanitariya-gigiyena, yong'in va elektr xavfsizligi qoidalariga rioya qilish;</p> <p>ish vaqtida yuz berishi mumkin bo'lgan o'zgarishlarga nisbatan sezgir bo'lish;</p> <p>o'zini o'zi takomillashtirishga tayyor bo'lishi;</p> <p>sabr-toqatli bo'lish;</p> <p>o'z vazifalarini vaqtida va sifatli bajarish;</p> <p>yo'riqnomalar va ko'rsatmalarga qat'iy rioya qilish;</p> <p>xavfli vaziyatlarda tegishli shaxslarga xabar berish.</p>	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar	5-daraja uchun: O'rta maxsus yoki oliy sport, veterinariya yoki otchilik bo'yicha professional ta'lim	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	Malaka oshirish kurslari, federatsiya tomonidan o'tkaziladigan seminarlarda qatnashish	
Kasbiy standartlar reestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari	-	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	5	Ot sporti bo'yicha Murabbiy-o'qituvchi

Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
F1.6 Yuqori darajadagi sport o'yinlarini boshqarish va yakuniy qarorlar qabul qilish	F1.01.6 O'yin holatlarini professional darajada baholash	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. O'yin davomida barcha epizodlarni uzluksiz kuzatib, sportchilarning texnik va taktika harakatlarini qoidalar doirasida baholash
		2. Murakkab va tezkor vaziyatlarda xolislik tamoyili asosida qarorlar qabul qilish
		3. Sport etikasi va intizom tamoyillariga rioya etilishini doimiy nazorat qilish
		4. Bahsli holatlarda yordamchi hakamlar bilan maslahatlashish va eng asosli variantni tanlash
		5. Qarorlarni o'yinchilar, murabbiylar va jamoa vakillariga aniq va tushunarli tarzda yetkazish
		6. Hakamlik signallari, imo-ishoralar va elektron tizimlardan professional darajada foydalanish
		7. O'yin davomida yuzaga keladigan noaniqlik va nizolarni konstruktiv boshqarish
		Ko'nikmalar:
		Sport o'yinlari qoidalarini murakkab vaziyatlarda tezkor va aniq qo'llash qobiliyati
		Stress ostida xolis va adolatli qaror qabul qilish ko'nikmasi
		Bahsli vaziyatlarni tahlil qilish va asosli qaror chiqarish
		Yordamchi hakamlar bilan muvofiqlashgan muloqot qilish qobiliyati
		Sportchilarning harakatlarini bir vaqtning o'zida kuzatish va baholash qobiliyati
		Hakamlik signallari va rasmiy imo-ishoralardan samarali foydalanish
		Bilimlar:
		O'yin texnikasi va taktikasi, sport qoidalari va reglamentlari
		Xalqaro va milliy musobaqalarda hakamlik faoliyati tajribasi
		Sport etikasi, adolat va intizom tamoyillari
	Bahsli holatlarni ko'rib chiqish metodikasi	
	Hakamlik qarorlarini rasmiylashtirish tartibi	
	Yordamchi hakamlar bilan muvofiqlashgan faoliyatni tashkil etish asoslari	
	F1.02.6 Hakamlar brigadasi faoliyatini boshqarish va muvofiqlashtirish	Mehnat harakatlari:
	1. Hakamlar brigadasi tarkibini belgilash va ularning vazifalarini aniq taqsimlash	
	2. O'yin davomida brigada a'zolari bilan doimiy aloqa o'rnatish va muvofiqlashtirish	

		3. Qoidabuzarliklar va bahsli epizodlar bo'yicha axborotni yig'ish va tahlil qilish
		4. Hujjatlarda nomuvofiqlik aniqlanganda jamoaviy muhokama orqali aniqlashtirish
		5. Yordamchi hakamlar faoliyatining uyg'unligini ta'minlash va natijalarni tekshirish
		6. Hakamlar brigadasi ish faoliyatini baholash va takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish
		Ko'nikmalar:
		Jamoaviy boshqaruv va vazifalarni taqsimlash qobiliyati
		Rasmiy va samarali muloqot qilish hamda axborot almashish ko'nikmasi
		Qarama-qarshi axborotlarni tahlil qilish va muvofiqlashtirish qobiliyati
		Yordamchi hakamlar ishini baholash va zarur choralarni belgilash
		Tezkor va aniq qaror qabul qilish ko'nikmasi
		Bilimlar:
		Hakamlar brigadasi tuzilmasi va vazifalari
		Jamoaviy hakamlik faoliyatini tashkil etish tamoyillari
		Axborot almashinuvi va hujjatlarni kelishish tartibi
		Musobaqa oldi va davomiy muvofiqlashtirish usullari
		Bahsli vaziyatlarni boshqarish metodikasi
	F1.03.6 Qarorlar bo'yicha yakuniy va apellyatsiya asoslarini ishlab chiqish	Mehnat harakatlari:
		1. Musobaqa davomida yuzaga kelgan bahsli vaziyatlarni tahlil qilish va yakuniy qarorlar ishlab chiqish
		2. Yordamchi hakamlar bilan maslahatlashib, eng asosli va adolatli qarorni tanlash
		3. Qarorlarni hujjatlashtirish va sportchilar hamda jamoa vakillariga tushuntirish
		4. Apellyatsiya asoslarini tayyorlash va ularni rasmiy tartibda federatsiyaga topshirish
		5. Qarorlar qabul qilishda shaxsiy manfaatlardan va tashqi bosimlardan xoli bo'lish
		6. Qarorlar sport tamoyillari va xalqaro reglamentga mos bo'lishini ta'minlash
		Ko'nikmalar:
		Bahsli vaziyatlarni tezkor va puxta tahlil qilish qobiliyati
		Apellyatsiya hujjatlarini tayyorlash va rasmiylashtirish ko'nikmasi
		Nizoli vaziyatlarni konstruktiv boshqarish va muvofiqlashtirish
		Qarorlarni asoslab tushuntirish qobiliyati
		Stress va tashqi bosim ostida xolislikni saqlash
		Bilimlar:

		Bahsli holatlarni ko'rib chiqish metodikasi
		Apellyatsiya jarayonlari va hujjatlarni rasmiylashtirish tartibi
		Sport psixologiyasi va nizolarni boshqarish asoslari
		Hakamlik qarorlarini yozma va rasmiy shaklda tasdiqlash tartibi
		Xalqaro va milliy reglament talablarini bilish
	Mas'uliyat va mustaqillik	1. O'yin jarayonini mustaqil boshqarish va barcha qarorlarni sport qoidalari, reglament hamda xolislik tamoyillari asosida qabul qilish
		2. Musobaqa davomida yuzaga keladigan murakkab, tezkor va bahsli vaziyatlar uchun to'liq professional javobgarlikni o'z zimmasiga olish
		3. Hakamlar brigadasi faoliyati va yordamchi hakamlar ishini muvofiqlashtirishda yakuniy qarorlar bo'yicha mustaqillikni saqlash
		4. Qarorlarni qabul qilishda shaxsiy manfaatlar, jamoalar yoki tashqi bosimlardan xoli bo'lishga javob berish
F2.6 Musobaqaning rasmiy boshqaruvi va reglamentga rioya etilishini ta'minlash	F2.01.6 Rasmiy protokollarni tasdiqlash	Mehnat harakatlari:
		1. Musobaqa boshlanishidan oldin barcha rasmiy protokollarni tayyorlash va tekshirish
		2. O'yin davomida gollar, ochkolar, qoidabuzarliklar, jarimalar va chetlatishlarni protokollarga qayd etish
		3. Bahsli holatlar va qoidabuzarliklarni rasmiy hujjatlarda asoslash
		4. Natijalarni tekshirish va protokollarni tasdiqlash
		5. Hujjatlarni yordamchi hakamlar bilan muvofiqlashtirish va belgilangan muddatda topshirish
		6. Protokollarning to'liqligi, aniqligi va izchilligini nazorat qilish
		Ko'nikmalar:
		Protokollarni rasmiy shaklda tizimli va aniq yuritish
		Raqamli va yozma ma'lumotlarni xatosiz qayd etish
		Qarorlarni hujjatlashtirishda reglament talablariga amal qilish
		Analitik va tizimli fikrlash ko'nikmasi
		Musobaqa hujjatlarini boshqarish bo'yicha professional yondashuv
		Bilimlar:
		Milliy va xalqaro musobaqalarda protokollarni yuritish tartibi
Qoidabuzarliklar va intizomiy choralarni hujjatlashtirish qoidalari		
Hisobotlarni tayyorlash va tasdiqlash me'yorlari		
Hujjatlarning yuridik ahamiyati va mas'uliyati		
Musobaqa boshqaruvi va rasmiy monitoring asoslari		

F2.02.6 Musobaqaning tartib va xavfsizlik tizimini nazorat qilish	Mehnat harakatlari:
	1. Musobaqa maydonida xavfsizlik va tartib-intizom talablarini uzluksiz nazorat qilish
	2. Sportchilar, murabbiylar va yordamchi xodimlar faoliyatini reglament va xavfsizlik qoidalari doirasida kuzatish
	3. Favqulodda vaziyatlarda (jarohat, otning noxush xatti-harakati, texnik nosozlik) reglamentga muvofiq tezkor qarorlar qabul qilish
	4. Musobaqa davomida yuzaga kelgan qoidabuzarliklar va xavf-xatarlarni aniqlash va tegishli choralarini belgilash
	5. Xavfsizlik tizimi bilan bog'liq holatlar bo'yicha tegishli shaxslarga tezkor ma'lumot yetkazish
	6. Musobaqa tashkilotchilari va tibbiy xodimlar bilan uzluksiz muloqot qilish va xavfsizlik choralarini uyg'unlashtirish
	7. Musobaqa maydonining texnik holatini nazorat qilib, standartlarga mosligini ta'minlash
	Ko'nikmalar:
	Xavfli vaziyatlarni aniqlash va ularga tezkor va oqilona javob berish qobiliyati
	O'yin davomida yuzaga keladigan intizomiy va xavfli holatlarni boshqarish ko'nikmasi
	Tashkilotchilar, murabbiylar va tibbiy xodimlar bilan samarali koordinatsiya qilish qobiliyati
	O'yinchilar va hayvonlar xavfsizligini ta'minlash uchun professional qaror qabul qilish
	Musobaqa maydonida yuzaga kelgan noaniqliklarni konstruktiv va tizimli tarzda hal qilish
	Bilimlar:
	Sport musobaqalarida xavfsizlik va tartibni ta'minlash bo'yicha reglament va qoidalar
	Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish protokollari va tartibi
	Sport etikasi va intizom tamoyillari asoslari
	Ot sporti va maydon texnikasi bilan bog'liq xavf-xatarlarni baholash metodikasi
	Musobaqa xavfsizligini ta'minlash bo'yicha xalqaro va milliy tajribalar
F2.03.6 Yakuniy hisobotlar, texnik bayonnomalar va reglament	Mehnat harakatlari:
	1. Musobaqa yakunida barcha rasmiy protokollar, qoidabuzarliklar va texnik bayonnomalarni tahlil qilish
	2. Hisobotlarni belgilangan shakl va reglament talablariga muvofiq tayyorlash

	talablari bo'yicha monitoring	3. Musobaqa jarayonidagi qoidabuzarliklar, intizomiy choralar va bahsli vaziyatlar bo'yicha yakuniy xulosalar chiqarish
		4. Hisobotlarni federatsiya va mas'ul organlarga belgilangan muddatda topshirish
		5. Musobaqa monitoringi asosida tavsiyalar va takliflar ishlab chiqish
		6. Hujjatlarni arxivlash, saqlash va kelgusida foydalanish uchun tartibga solish
		Ko'nikmalar:
		Analitik va tizimli hisobot tayyorlash qobiliyati
		Rasmiy yozishma va hujjatlashtirish madaniyatiga rioya qilish
		Natijalarni umumlashtirish va xulosalar chiqarish
		Musobaqaning barcha texnik va reglament talablariga mosligini baholash
		Hisobotlarni samarali va aniq shaklda taqdim etish ko'nikmasi
		Bilimlar:
		Musobaqalar bo'yicha hisobotlar tayyorlash va monitoring tartibi
		Texnik bayonnomalar va rasmiy protokollar shakllari
		Me'yoriy-huquqiy hujjatlar va musobaqa reglamentlari
		Hujjatlarni saqlash va arxivlash qoidalari
Musobaqa boshqaruvi va natijalarni tahlil qilish metodikasi		
Mas'uliyat va mustaqillik	1. Musobaqaning barcha rasmiy boshqaruv jarayonlarini mustaqil ravishda nazorat qilish va belgilangan reglament talablariga to'liq rioya etilishini ta'minlash uchun shaxsan mas'ul bo'lish	
	2. Rasmiy protokollar, natijalar va texnik bayonnomalarni aniqlik, to'liqlik va xatoliksiz yuritilishini shaxsan ta'minlash mas'uliyatini olish	
	3. Musobaqa davomida yuzaga kelgan qoidabuzarliklar, intizomiy holatlar va bahsli vaziyatlar bo'yicha tegishli choralarni belgilash va hujjatlashtirishda mustaqil qaror qabul qilish	
	4. Hujjatlarni federatsiya, musobaqa tashkilotchilari va mas'ul organlarga belgilangan muddatlarda topshirish hamda ularni to'liq saqlash bo'yicha shaxsiy javobgarlikni olish	
Texnik va/yoki texnologik talab	1. Musobaqa maydonida foydalaniladigan hakamlik vositalari – hushtaklar, signal bayroqlari, kartochkalar, taymerlar, hisoblagichlar va elektron tablolardan xavfsiz va reglamentga muvofiq foydalanish	

	<ol style="list-style-type: none">2. O'yin maydoni, ot yo'laklari, chiziqlar, to'siqlar va boshqa texnik elementlarning belgilangan standartlarga mosligini musobaqa oldidan va davomida nazorat qilish3. Elektron hisoblash tizimlari, video qayd vositalari yoki tablolaridan foydalaniladigan sport turlarida ularning to'g'ri ishlashini ta'minlash4. Ochiq va yopiq sport inshootlarida gigiyena, xavfsizlik va yong'in xavfsizligi talablariga rioya qilish5. Favqulodda holatlarda (jarohat, texnik nosozlik, ob-havo xavfi) reglament asosida musobaqani to'xtatish yoki davom ettirish bo'yicha qaror qabul qilish6. Hujjatlarni elektron va qog'oz shaklida xavfsiz va tartibli saqlash hamda nazorat qilish
--	--

V. Kasbiy standartning texnik ma'lumotlari

5.1. Kasbiy standartning rekvizitlari

1.	Kasbiy malakalarni rivojlantirish bo'yicha tarmoq kengashining tasdiqlash hujjatlari:	Jismoniy tarbiya va sport sohasida kasbiy malakalarni rivojlantirish bo'yicha tarmoq kengashining 13-mart 2026-yildagi 1-son bayoni
2.	Milliy malaka tizimini rivojlantirish institutining xulosasi:	KS-0116-son xulosa, 05.03.2026
3.	Kasbiy standart talqini va ishlab chiqilgan sanasi:	1.0-talqin, 31.01.2026
4.	Taxminiy qayta ko'rib chiqish sanasi:	30.01.2031

5.2. Kasbiy standartni ishlab chiqishga mas'ul tashkilot

Sport vazirligi

(tashkilot nomi)

Lavozimi

Maxmudov. Sh. Sh

(rahbarning lavozimi, imzosi va F.I.O.)

5.3. Kasbiy standartni ishlab chiqishda ishtirok etgan tashkilot (korxonalar) to'g'risida ma'lumot

№	Ishlab chiquvchilar to'g'risida ma'lumot	
	Ish joyi va lavozimi	Familiyasi, ismi, otasining ismi
1.	O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti	Kazoqov Ruxilla Turobovich
2.	O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti rektori	R.Matkarimov
3.	O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti O'quv ishlari bo'yicha prorektori	E.Raxmanov
4.	Jismoniy tarbiya va sport ilmiy tadqiqotlar instituti	M.Mirjamolov
5.	O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i	L.Xolmurodov
6.	O'zbekiston davlat sport akademiyasi rektori	Tursunaliyev i.
7.	Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti rektori	Amonov A.
8.	Toshkent shahar sport boshqarmasi boshlig'i	Ubaydullaev B.
9.	Toshkent viloyati sport boshqarmasi boshlig'i	Boboqulov R.
10.	Suv sporti bo'yicha Respublika oliy sport mahorati maktabi direktori	Maksudov D.
11.	Sport yakkakurashlari bo'yicha Respublika oliy sport mahorati maktabi direktori	Asralxodjaev A.
12.	Sport o'yinlari bo'yicha Respublika oliy sport mahorati maktabi direktori	Akramov J.
13.	Olimpiya va paralimpiya shon-shuhrat muzeyi direktori	Axmadaliev G.

14.	Sportning qishki va murakkab texnik turlari bo'yicha Respublika oliy sport mahorati maktabi direktori	Tadjimov E.
15.	Adaptiv jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori	Alimov A.
16.	Oliy ta'lim bilan ishlash sport natijalarini tahlil qilish bo'limi bosh mutaxassisi, Kengash kotibi	Toshturdiyev Sh.

**JISMONIY TARBIYA VA SPORT SOHASIDA KASBIY MALAKALARNI
RIVOJLANTIRISH BO‘YICHA
TARMOQ KENGASHI**

**KASBIY STANDART
SPORT SOHASIDA HAKAMLAR**